

Europas miljø: tredje samlede vurdering

Resumé

Layout: Brandenburg a/s

Meddelelse til læserne

Indholdet af denne rapport afspejler ikke nødvendigvis Europakommissionens eller andre EU-institutioners officielle holdning. Hverken Det Europæiske Miljøagentur eller enkeltpersoner eller selskaber, der optræder på agenturets vegne, kan gøres ansvarlige for den anvendelse, som måtte blive gjort af informationerne i denne rapport.

Yderligere oplysninger om EU fås på Internet via Europa-serveren (<http://europa.eu.int>).

Bibliografiske data findes bagest i denne publikation.

Luxembourg: Kontoret for De Europæiske Fællesskabers Officielle Publikationer, 2003

ISBN: 92-9167-550-4

© EEA, København, 2003

Det Europæiske Miljøagentur
Kongens Nytorv 6
DK-1050 København K
Danmark
Tel: (45) 33 36 71 00
Fax: (45) 33 36 71 99
E-mail: eea@eea.eu.int
Internet: <http://www.eea.eu.int>

Indhold

Introduktion	4
Økonomisk udvikling og deraf følgende belastning af miljøet	9
Bæredygtig anvendelse af naturressourcer	9
Energi	11
Transport	13
Turisme	17
Industri	19
Landbrug	21
Skovbrug	23
Fiskeri	25
Udviklinger i miljøet	28
Klimaændringer	28
Stratosfærisk ozonnedbrydning	33
Luftforurening	35
Farlige kemikalier	38
Affald	40
Vand	43
Jord	46
Teknologiske og naturlige ulykker	50
Biodiversitet	52
Den menneskelige sundhed	55
Fremskridt i miljøstyring — forbedret integration	58
Bro over kløften — på vej mod et integreret overvågningsystem, der kan understøtte paneuropæiske miljøvurderinger	61

Introduktion

Denne rapport er med støtte fra arbejdsgruppen om miljøovervågning udarbejdet af Det Europæiske Miljøagentur med henblik på ministerkonferencen i Kiev i maj 2003 som del af processen 'Miljø for Europa' der hører under Den økonomiske kommission for Europa (UNECE). Det er den tredje rapport i en række, hvor de to første blev offentliggjort i 1995 og 1998 i forbindelse med konferencerne i henholdsvis Sofia og Århus.

Denne tredje samlede vurdering adskiller sig fra de forrige i omfang, idet den har en mere integreret tilgang både til miljøspørgsmål (f.eks. ved en samlet beskrivelse af ferskvand og marine områder og vurdering af sundhedsmæssige og miljømæssige spørgsmål) og til integrationen af de miljöhensyn i sektorpolitikker, der afspejler de politiske udviklinger i disse områder. Rapporten adskiller sig også ved større geografisk dækning, da den dækker Centralasien og Den Russiske Føderation for første gang (grupperingen af hovedlandene fremgår af nedenstående boks).

I den anden samlede vurdering blev det konkluderet, at de trufne politiske foranstaltninger op til midten af 1990'erne indtil da ikke

Boks: Betegnelser for de anvendte landegrupperinger:

Vesteuropa (VE)	Østrig, Belgien, Danmark, Finland, Frankrig, Tyskland, Grækenland, Irland, Italien, Luxembourg, Nederlandene, Portugal, Spanien, Sverige, Det Forenede Kongerige (EU), Island, Liechtenstein, Norge, Schweiz (EFTA), inklusive de små stater Andorra, Monaco og San Marino.
Central- og Østeuropa (CØE)	Bulgarien, Tjekkiet, Estland, Ungarn, Letland, Litauen, Polen, Rumænien, Slovakiet, Slovenien, Cypern, Malta og Tyrkiet (EU-ansøgerlande), Albanien, Bosnien-Herzegovina, Kroatien, Den Tidligere Jugoslaviske Republik Makedonien, Serbien og Montenegro.
Tolv lande i det østlige Europa, i Kaukasus og Centralasien (ØEKCA)	Armenien, Azerbajdjan, Hviderusland, Georgien, Moldova, Rusland, Ukraine, Kasakhstan, Kirgisistan, Tadsjikistan, Turkmenistan, Uzbekistan.

I en rapport som denne med så stor geografisk dækning er det nødvendigt at gruppere landene og drage generaliserede konklusioner. Af praktiske grunde er de anvendte grupper baseret på etablerede politiske grupperinger frem for miljöhensyn, og det skal understreges, at der kan forekomme markante afvigelser i relation til indsats og resultater på miljøområdet inden for grupperne samt betydelige overlapninger mellem grupperne. I det omfang det er muligt, er de aktuelle afvigelser og overlapninger markeret i rapporten.

havde bevirket nogen nævneværdig forbedring af den generelle miljøtilstand. Der var sket fremskridt på visse områder, herunder især hvad angår reduktion af emissioner til luften og forbedring af luftkvaliteten samt reduktioner i udledninger til vand fra punktkilder. Miljøsituationen var dog specielt dårlig på områder som affaldshåndtering, fiskeri og jordnedbrydning. Processen, der skulle integrere miljøhensyn i transport- og landbrugspolitik, var på et meget tidligt udviklingsstadium. Vurderingen advarede mod udelukkende at fokusere på end-of-pipe foranstaltninger, da disse var uegnede til at håndtere miljøpåvirkningen fra udviklingen af infrastrukturer samt de hurtige ændringer og vækst i produktions- og forbrugsmønstre.

Udviklingen siden midten af 1990'erne har grundlæggende bekræftet konklusionerne i den anden samlede vurdering og viser, at det overordnede billede af Europas miljø forbliver komplekst.

Når miljøpolitikkerne udvikles og implementeres korrekt, har de på adskillige områder medført markante forbedringer og en reduceret belastning af Europas miljø.

Der er registreret en markant nedgang i udslip af stoffer, der nedbryder ozonlaget, en nedgang i emissionerne til luften og en forbedring af luftkvaliteten samt en nedgang i udledningerne til vand fra punktkilder, som har ført til forbedret vandkvalitet. Beskyttelsen af biodiversiteten gennem udpegelse og beskyttelse af levesteder har medført visse forbedringer.

Sådanne fremskridt er primært lykkedes gennem 'traditionelle' foranstaltninger, der regulerer produkter (herunder bly i benzin, svovl i flydende brændstof og katalysatorer i biler) og produktionsprocesser (herunder emissioner fra kraftværker, industri og forbrændingsanlæg), og beskytter vigtige naturområder. Disse områder er reguleret af indarbejdet EU-lovgivning og er i mange tilfælde også direkte eller indirekte omfattet af internationale konventioner.

Implementeringen og håndhævelsen af miljøpolitikker er — sammen med tilpasningen til teknologiske fremskridt og ny viden — fortsat en central opgave i hele regionen. Der er ligeledes behov for at udvide disse politikkers udstrækning til alle de europæiske lande.

I modsætning til ovenstående fremskridt har miljøpolitikker på andre områder som f.eks. affaldshåndtering ikke medført markante forbedringer i form af reduceret brug af naturressourcer, hvilket afspejler, at fremskridtet her er tættere forbundet med den generelle økonomiske og sociale udvikling.

Store økonomiske og sociale forandringer siden indledningen af den paneuropæiske proces har resulteret i miljøforbedringer på visse områder — og forringelser på andre.

I de sidste ti år af det 20. århundrede var der markante ændringer i de økonomiske betingelser i Europa. Takket være en jævn økonomisk vækst gennem det meste af perioden fortsatte Vesteuropa med at udvikle sig fra at være en landbrugs- og produktionsbaseret økonomi til at blive et mere serviceorienteret samfund. Central- og Østeuropa oplevede overgangen til markedsøkonomi samtidig med den politiske proces vedrørende optagelsen i Den Europæiske Union. I de tolv lande i det østlige Europa, i Kaukasus og Centralasien (ØEKCA) forløb overgangen til markedsøkonomi langsommere, men ikke desto mindre oplevede man store ændringer væk fra de tidligere planøkonomier.

Denne udvikling har resulteret i en generel nedgang i emissionen af drivhusgasser, og i Central- og Østeuropa og ØEKCA har de resulteret i en mindsket oppumpning og påvirkning af vandressourcerne fra landbruget og industrien samt lavere emissioner af diffus forurening fra landbruget til jorden og luften. I Central- og Østeuropa og ØEKCA var økonomisk omstrukturering også den primære drivkraft bag de registrerede fald i emissionen af luftforurenende stoffer.

På den negative side trues biodiversiteten i Central- og Østeuropa og ØEKCA af opgivelse af ekstensivt drevne landbrugsarealer som følge af den økonomiske omlægning. Derudover betyder den økonomiske vækst, at mange lande i Vesteuropa har vanskeligt ved at opfylde de individuelle mål for emissionen af drivhusgasser. Byudviklingen og infrastrukturen komprimerer jorden og fragmenterer levestederne mange steder i hele regionen. Overfiskeri truer ressourcerne i havmiljøet.

Da udviklingen på disse områder primært afhænger af den generelle økonomiske situation samt den deraf følgende udvikling

i de økonomiske sektorer, herunder transport-, energi- og landbrugssektoren, er store dele af forbedringerne sandsynligvis ikke bæredygtige set i lyset af den fortsatte og fornyede økonomiske vækst, mens mange af de negative indvirkninger sandsynligvis vil forværres. Denne tendens ses allerede på transportområdet.

Implementeringen af mere integrerede tilgange til den politiske proces skal fremskyndes, hvis Europa vil sikre en hensigtsmæssig beskyttelse af miljøet og realisere sine mål om sektorintegration og bæredygtig udvikling.

Det overordnede billede er øget aktivitet i udviklingen af de nødvendige politiske rammer for sektorintegration, især inden for EU, men i stigende grad også i EU-ansøgerlandene og ØEKCA. Der har indtil nu imidlertid kun kunnet registreres begrænsede fremskridt i udviklingen og implementeringen af konkrete initiativer, og kun i få tilfælde har miljøbelastningerne været reelt afkoblet fra den økonomiske vækst.

Der fokuseres stadig meget på at anvende traditionelle reguleringsinstrumenter til løsning af miljøproblemer. De miljøpåvirkninger, der skyldes den økonomiske udvikling og de generelle produktions- og forbrugsmønstre, tages typisk ikke med i betragtning. I EU udvikler man for øjeblikket andre instrumenter, herunder økonomiske instrumenter og frivillige aftaler, der egner sig bedre til håndtering af sådanne påvirkninger, men som indtil nu ikke er blevet anvendt i større omfang generelt i Europa.

Som det allerede blev konkluderet på den paneuropæiske ministerkonference i Sofia i 1995, arbejder hele den europæiske region målrettet på at støtte overgangen til bæredygtig udvikling. Det globale topmøde om bæredygtig udvikling, der blev afholdt i Johannesburg, udvidede denne udfordring. Europas rolle som medansvarlig for mange af verdens miljøproblemer blev fremhævet. I det omfang der er en politisk vilje hertil, kan det europæiske samarbejde derfor spille en afgørende rolle i forsøget på at opnå en global fremgang mod bæredygtighed. En bedre afbalancering af de politiske foranstaltninger — mellem reguleringsinstrumenter, der kan løse bestemte miljøproblemer, og anvendelsen af økonomiske og andre midler, der kan behandle

miljøpåvirkningerne fra sektoraktiviteter — vil være uomgængeligt nødvendig i overgangen til en bæredygtig udvikling.

Endelig er det vigtigt at huske, at overgangen til en bæredygtig udvikling forudsætter handling på alle niveauer, lokalt, regionalt, nationalt og internationalt. Denne rapport behandler primært problemstillinger på nationalt og internationalt plan. Ofte kan der på dette niveau imidlertid kun skabe de nødvendige rammebetingelser for fremskridt — de reelle løsninger skal findes lokalt, hvor problemerne og konflikterne også er mest åbenlyse. En stærk lokal og regional forståelse og støtte samt et stærkt engagement blandt myndighederne, erhvervslivet og borgerne er derfor fundamentale forudsætninger for at kunne opnå en bæredygtig udvikling.

Økonomisk udvikling og deraf følgende belastning af miljøet

Den økonomiske vækst i Vesteuropa har været støt stigende i den sidste halvdel af 1990'erne efter at have været faldende i begyndelsen af årtiet. Regionen har et markant højere bruttonationalprodukt (BNP) pr. indbygger end de øvrige europæiske regioner. De tidligere planøkonomier i Central- og Østeuropa samt ØEKCA befinder sig stadig i en gradvis, men ujævn overgangsfase. Disse lande oplevede økonomisk afmatning i begyndelsen af 1990'erne, men i slutningen af årtiet opnåede de fleste økonomisk vækst, enkelte lande endda med højere vækstrater end i de vesteuropæiske lande. I visse tilfælde har der været tegn på en faldende miljøbelastning som følge af landenes økonomiske nedgang, men samtidig har landene haft relativt begrænsede muligheder for privat og offentlig finansiering af miljøtiltag. Der er således store forskelle mellem regionerne og landene når det gælder miljøbelastningens omfang og form samt balancen mellem positive og negative virkninger.

Bæredygtig anvendelse af naturressourcer

Det høje materialeforbrug er i det store hele blevet stabiliseret i landene i EU og CØE. Landene påfører gennem øget import af råstoffer andre lande, herunder ØEKCA, stigende miljøbyrder i forbindelse med råstofudvinding

Den bæredygtige anvendelse af naturressourcer har været et emne af høj prioritet siden Rio de Janeiro, hvilket for nylig blev understreget igen i Johannesburg. Indtil videre er emnet ikke blevet behandlet på en sammenhængende og dækkende måde. Den Europæiske Union har imidlertid for nylig bekendtgjort, at man vil udvikle en tematisk strategi for dette emne.

I relative termer er forbruget af ressourcer i de sidste 20 år afkoblet fra den økonomiske vækst i EU og ansøgerlandene. Reelt set er materialeforbruget dog stadig højt og ligger fortsat på niveauer, der blev anset som ikke-bæredygtige i Rio. I

ansøgerlandene er materialeforbruget pr. indbygger 70 % af materialeforbruget i EU, men eftersom ressourceproduktiviteten er meget lavere, omkring 20 % af niveauet i EU, skal produktiviteten forbedres, hvis landenes bestræbelser på at nå en levestandard på højde med Vestens skal lykkes.

Landene i Vest-, Central- og Østeuropa har i løbet af de sidste 20 år i stigende grad importeret deres råstoffer, hvilket betyder, at den miljøbyrde, der er forbundet med udvindingen, flyttes til andre dele af verden. Landene i ØEKCA er nogle af de største eksportører af råvarer til Den Europæiske Union. Et globalt ansvar forudsætter, at landene hver især er bevidste om den indvirkning, de har på resten af verden. Det understreger også, at vurderinger af bæredygtigheden giver mest mening, hvis de foretages på global baggrund frem for regional eller national baggrund. Det var imidlertid ikke muligt at anlægge et sådant globalt perspektiv i denne rapport, da størstedelen af de nødvendige data stadig mangler.

Tal og fakta:

- Fossile brændstoffer udgør en stor del af det direkte materialeinput i både EU og ansøgerlandene, henholdsvis 24 % og 31 % af det direkte materiale forbrug.
- Det samlede råstofbehov udgør ca. 50 ton pr. indbygger i EU. Importens andel af råstofforbruget steg specielt hurtigt i løbet af 1990'erne og udgør nu næsten 40 %. Importen af varer i ansøgerlandene steg med næsten 30 % i denne periode.
- EU importerer i stigende grad fra landene i ØEKCA. I øjeblikket stammer 12 % af EU's 'fysiske' import fra landene i ØEKCA, især i form af fossile brændstoffer og metaller.

Energi

Det samlede energiforbrug og den deraf følgende belastning af miljøet faldt i Europa i løbet af 1990'erne, men energiforbrugets indvirkning på klimaændringerne synes at ville stige, med mindre de fossile brændstoffer kommer til at spille en mindre dominerende rolle og der sker markante forbedringer i energieffektiviteten. Energisektoren vil fortsat være den primære årsag til klimaændringer. En indsats for øget energieffektivitet og øget anvendelse af vedvarende energi vil medvirke til at reducere miljøpåvirkningerne, men der skal gøres mere, hvis blandt andet den planlagte nedtrapning af anvendelsen af kernekraft bliver en realitet.

Energiforbruget er den primære årsag til emissionen af drivhusgasser og forureningsstoffer i Europa.

Den samlede emission af energirelaterede drivhusgasser faldt markant i Europa mellem 1990 og 1999, primært på grund af økonomiske vanskeligheder og omstrukturering i Central- og Østeuropa og ØEKCA. Det samlede energiforbrug forventes imidlertid at stige, når økonomierne vokser igen. Den stigning i energiforbruget, der blev registreret i Rusland i 1999, kan muligvis ses som et første tegn på dette begyndende opsving.

Emissionerne af forurenende luftforurenende stoffer fra energisektoren faldt markant som følge af overgangen til renere brændstoffer, rensningen af røggas og den økonomiske omstrukturering, og alle tre europæiske regioner er på vej til at opfylde deres reduktionsmål for emissionen af disse forurenende stoffer i 2010.

Energiintensiteten (samlet forbrug/BNP) i de enkelte økonomiske sektorer

(tons olieækvivalenter/ million \$)	Industri		Transport		Husholdninger og servicesektoren	
	1992	1999	1992	1999	1992	1999
Vesteuropa	126	124	33	33	43	40
Central- og Østeuropa	622	418	73	73	202	164
12 lande i det østlige Europa, i Kaukasus og Centralasien	924	1 281	242	223	751	615

Note: Oplysningerne om energiintensiteten er udelukkende beregnet til regional sammenligning inden for én sektor.

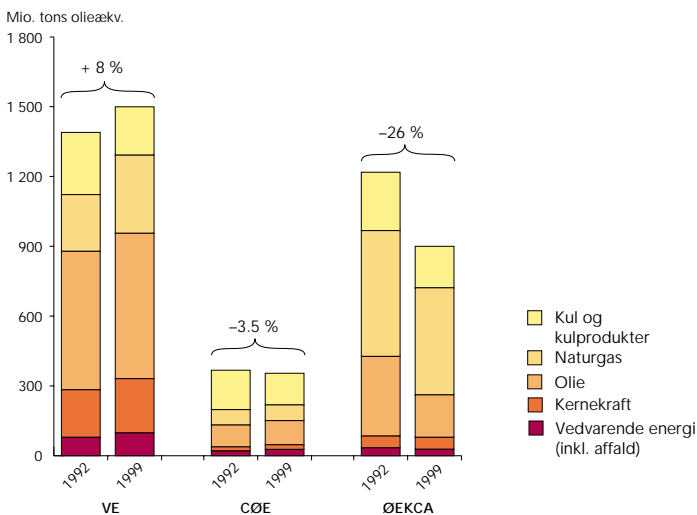
Energieffektiviteten er blevet forbedret i samtlige regioner, især i Central- og Østeuropa som følge af en kombination af positive tiltag og økonomisk omstrukturering.

Andelen af vedvarende energikilder er steget, både i den samlede energi- og elektricitetsproduktion, men den er dog stadig lille og fortsat domineret af vandkraft og biomasse. Der er behov for en meget hurtigere vækst i 'nye vedvarende energikilder', herunder vind- og solenergi, da bl.a. den planlagte nedtrapning i produktionen af kernekraft i modsat fald ville medføre en stigning i forbruget af fossile brændstoffer og emissionerne af kuldioxid.

Tal og fakta:

- Energiforbruget i Vesteuropa steg med 8 % i perioden 1992–1999 og faldt i ØEKCA med 26 %. Dette bragte gennemsnitsforbruget i Vesteuropa op på 3,9 toe/indbygger, sammenlignet med 3,2 toe/indbygger i ØEKCA, primært som følge af forbrug af energi til industri i Rusland og Ukraine.
- Den vedvarende energis andel af det samlede energiforbrug i Europa steg fra 4,5 % i 1992 til 5,6 % i 1999.

Samlet energiforbrug

Transport

Transportmængden steg hurtigt i Vesteuropa i 1990'erne. Den faldt i Central- og Østeuropa og ØEKCA i den første halvdel af 1990'erne, men begyndte derefter at stige. Sektorens bidrag til luftforureningen blev kraftigt reduceret i hele Europa som følge af en blanding af politisk motiverede teknologiske forbedringer, fornyelse af vognparken og reducerede transportmængder. Udviklingerne på andre områder; herunder klimaændringer, fragmentering af land- og levesteder samt støj og affald, var mindre positive. Mere end 100.000 mennesker mistede livet på de europæiske veje i år 2000. Transportmønstrene i Central- og Østeuropa og ØEKCA er i øjeblikket mere bæredygtige end i Vesteuropa, men udvikler sig i den forkerte retning. Der er behov for en generel vurdering af transportens og andre faktorerers indvirkning på miljøet for at kunne udvikle en række integrerede politiske foranstaltninger; der dækker regulering, investering, skatter og afgifter samt andre instrumenter.

I Vesteuropa er transportsektoren blevet den næststørste energiforbruger (30 % af det samlede energiforbrug), og den er derfor en vigtig kilde til emission af drivhusgasser. I Central- og Østeuropa og ØEKCA er transportsektoren en relativt mindre vigtig energiforbruger (henholdsvis 22 % og 17 %). Stigningen i behovet for land- og lufttransport i Vesteuropa har resulteret i, at transportproblemerne er blevet sat øverst på dagsordenen for miljø og bæredygtighed. Central- og Østeuropa og ØEKCA oplevede et brat fald i godstransportmængden igennem 1990'erne, men mængderne i Central- og Østeuropa er igen begyndt at stige. Persontransporten i Central- og Østeuropa er tilbage på samme niveau som i 1990 og stiger hastigt.

Ligesom for transportmængderne er der stor forskel på mængden af vej-, jernbane-, vandvejs- og lufttransport i regionerne. Vejtransporten har i de sidste mange år været stadigt mere dominerende i Vesteuropa. Mens jernbanetransporten og den kollektive trafik dominerede transportsystemet i landene i Central- og Østeuropa i begyndelsen af 1990'erne, steg vejtransporten hurtigt på bekostning af jernbanerne. Jernbanernes markedsandel er dog stadig meget større i Central- og Østeuropa end i Vesteuropa. I ØEKCA står jernbanerne stadig stærkt, og andelen viser ikke tegn på at ville aftage. Lufttrafikken er den hurtigst voksende transportform, og i EU er lufttraffikkens

andel af persontransportmarkedet (5 %) ved at overhale jernbanetrafikken. Lufttrafikkens andel i de øvrige regioner er stadig meget mindre.

Erfaringerne i EU viser, at miljøregler for biler og brændstof har medvirket til en kraftig reduktion af påvirkningerne pr. transportenhed, herunder især luftforureningen. Men sådanne fordele i miljøeffektiviteten har ikke været tilstrækkelige til at opveje de virkninger, som den hurtige vækst i transportmængden og infrastrukturen har på emissionerne af drivhusgasser og støj samt fragmenteringen af dyrenes og planternes levesteder. Ud over den teknologiske udvikling er der behov for en forbedring af integrationen and transport- og miljøstrategierne med henblik på at begrænse væksten i trafikken og fremme anvendelsen af mere miljøvenlige transportformer — to af de primære mål i EU's strategi for bæredygtig udvikling.

Den frivillige aftale mellem bilproducenterne og Europa-Kommissionen, der skal reducere de gennemsnitlige CO₂-emissioner fra nye biler solgt i EU, har bidraget til en 2 % forbedring af energieffektiviteten i den samlede bilpark i EU. EU fremhæver også behovet for at internalisere de eksterne transportomkostninger der nu bæres af samfundet. Et instrument, der kan hjælpe med at sikre dette, er brændstofafgifter. Men på trods af en stigning i skatter og afgifter er den reelle pris for brændstof til vejtransport stadig lavere end for tyve og tredive år siden. Visse medlemslande er begyndt at indføre andre skatter og afgifter med henblik på at internalisere de eksterne omkostninger, men der er stadig barrierer for implementeringen.

Indtil videre er miljøbelastningen fra transporten i ansøgerlandene stadig generelt lavere pr. indbygger end i EU som følge af et mindre transportbehov. Den hurtige vækst i vejtransporten indikerer imidlertid, at disse lande risikerer at ende med ikke-bæredygtige transportmønstre som dem i EU. Mens den største udfordring i disse lande på kort sigt er at overholde EU's komplekse og omfattende miljø- og transportlovgivning, der allerede bidrager til lavere emissioner af bly og andre luftforurenende stoffer, må landene ikke nedprioritere det langsigtede mål, som er at gøre transportbehovet uafhængigt af den økonomiske vækst. Den vigtigste udfordring for landene i ØEKA er på kort sigt at nedtrappe anvendelsen af blyholdig benzin, at afskaffe brændstofs subsidier, hvor disse

stadig anvendes, at indføre selvfinansiering af transportsystemet via brændstofafgifter samt at bevæge sig i retning af renere brændstoffer og biler samt en bedre regulering af kontrollen og vedligeholdelsen. Også her består den langsigtede udfordring i at gøre miljøbelastningen fra transport uafhængig af økonomisk vækst.

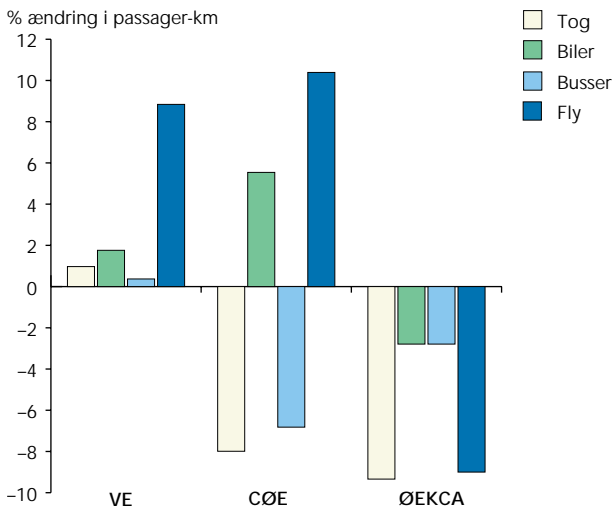
Investeringer i infrastruktur er stadig en vigtig del af transportpolitikken i hele Europa. Investeringerne i Vesteuropa har fokuseret på at udvide infrastrukturen, herunder især vejene, og investeringerne i ansøgerlandene bevæger sig i samme retning. Det multi-modale transeuropæiske transportnet og dets udvidelse mod øst er en grundpille i den fælles transportpolitik. Selv om det oprindeligt var planen, at investeringerne primært skulle vedrøre jernbanenet, bruges der flere midler til udvikling af vejnettet i forhold til jernbanenet. Der er endnu ikke foretaget en generel vurdering af de transportmæssige, økonomiske, sociale og miljømæssige indvirkninger og fordele ved det transeuropæiske transportnet og dets udvidelse mod øst.

Med udgangspunkt i transportens vigtige rolle blev det paneuropæiske program for transport, sundhed og miljø lanceret for tre år siden med henblik på at forenkle og samordne eksisterende aktiviteter og skabe fremskridt i retningen af transportmønstre, der er bæredygtige for såvel sundhed som miljø.

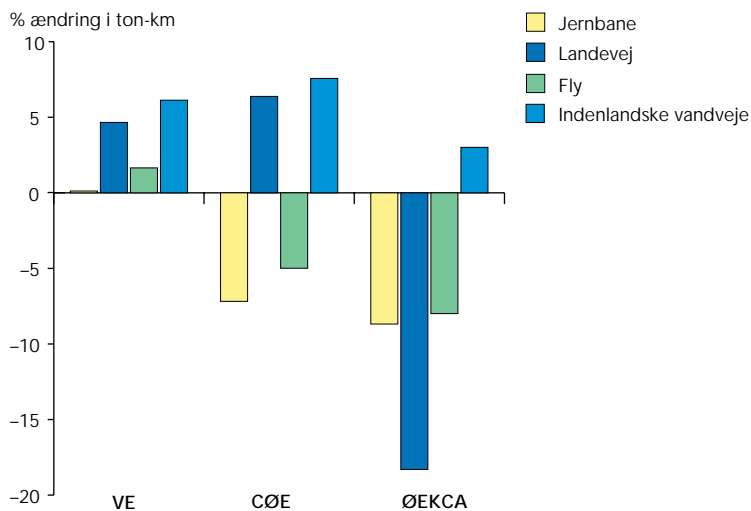
Tal og fakta:

- Fragtmængderne i CØE er atter steget siden midten af 1990'erne. Persontransporten er tilbage på samme niveau som i 1990 og stiger hastigt.
- Antallet af personer med egen bil steg med 61 % i CØE og 20 % i ØEKCA i perioden 1990–1999, men antallet af biler pr. 1000 indbyggere er i CØE kun halvt så stort som i Vesteuropa og i ØEKCA kun en sjettedel.
- Planerne om at udvide det transeuropæiske transportnet mod øst omfatter et 21 000 km jernbanenet og et 19 000 km motorvejsnet. Udgifterne til nettet skønnes at blive 91,5 milliarder euro, fordelt på 48 % til motorvejsnettet og 40,5 % til jernbanenet.

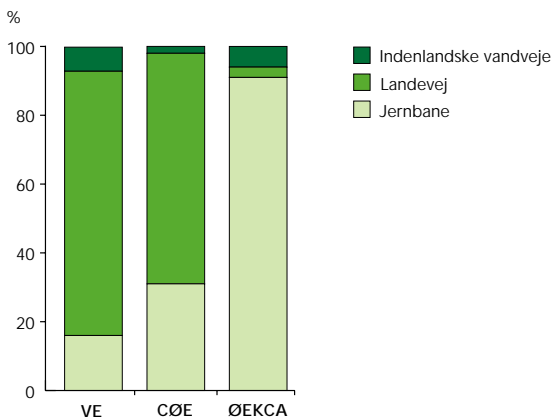
Årlige ændringer i behovet for persontransport i løbet af de sidste ti år

Årlige ændringer i behovet for godstransport i løbet af de sidste ti år

Fordelingen af godstransport

Turisme

Turismen er en af de hurtigst voksende sektorer i Europa og bidrager kraftigt til den øgede transport. Desuden lægger turismen yderligere pres på destinationsområder gennem belastning af vandområder, affaldsproduktion og fragmentering af land. Økonomiske, politiske og demografiske ændringer betyder, at husstandenes udgifter til turisme stiger hastigt, men udviklingen af politiske foranstaltninger til fremme af en mere bæredygtig turisme forløber kun langsomt.

Turisme er en af de primære årsager til det stigende behov for persontransport med de dermed forbundne miljøpåvirkninger, og dette behov forventes fortsat at ville stige. Biler og fly, der er de mest miljøskadelige transportmidler, er de mest udbredte midler til transport inden for turismen. Lufttrafikken skønnes for eksempel at ville være fordoblet i år 2020, primært som følge af væksten i turistsektoren.

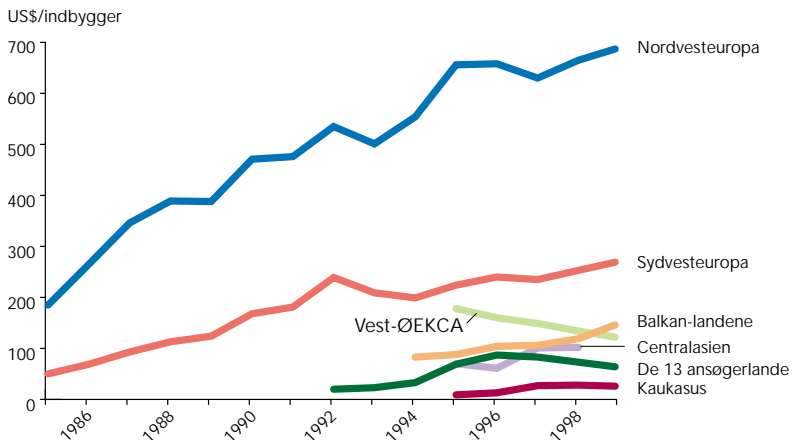
Ud over turismens indflydelse på transporten belaster den også i stigende grad miljøet gennem anvendelse af vand, jord og energi, udvikling af infrastrukturer, bygninger og faciliteter, forurenende stoffer og affald, fragmentering af land og stigningen i antallet af sommerhuse. På bestemte populære destinationer har disse belastninger resulteret i en alvorlig nedbrydning af det lokale miljø, hvilket gør dem mindre tiltrækkende for turismen.

Priserne på ferierejser falder fortsat, og samtidig stiger andelen af udgifterne til turisme i husstandenes budgetter. Feriemønstrene ændres. Folk rejser hyppigere, i kortere tid ad gangen og til fjernere destinationer. Kysterne er stadig den mest foretrukne destination, mens bjergene, byerne og landet er nogenlunde lige populære på et meget lavere niveau. Enkelte lande, der tidligere kun blev besøgt i begrænset omfang, herunder især i Central- og Østeuropa, bliver mere attraktive som følge af den økonomiske omstrukturering og åbningen af grænserne, med et stort potentiale for udviklingen i turismen. Implementeringen af politikker til sikring af en mere bæredygtig turisme forløber imidlertid langsomt — for eksempel har anvendelsen af miljømærkning kun været minimal i denne sektor.

Tal og fakta:

- Verdensturismeorganisationen forudsiger en stigning i den internationale turisme i Europa på 3,1 % om året i perioden frem til 2020.
- Turistudgifterne til udenlandsrejser steg med 7 % mellem 1995 og 1999 i Europa.
- I Frankrig, der er verdens førende turistmål, steg antallet af sommerhuse med 10 % mellem 1990 og 1999, primært i kyst- og bjergene.

Årlige turistudgifter til udenlandsrejser (eksklusive international transport)

Industri

Den industrielle sektor i landene i Central- og Østeuropa og ØEKCA er betydelig mere energiintensiv end i Vesteuropa og har følgelig langt større miljøpåvirkninger. Vesteuropa er dog afhængig af de produkter, der produceres i CØE og ØEKCA, og må derfor påtage sig en del af ansvaret for den miljøbyrde, der er forbundet med den industrielle forurening i disse lande. Udvekslingen af viden om bedste metoder og teknikker inden for lovgivning, tekniske standarder og andre foranstaltninger kunne hjælpe med at øge indsatsen og resultaterne på miljøområdet i Europa.

Den industrielle produktion vokser i hele Europa, og industrien er stadig en vigtig sektor i samtlige regioner. Sektorens andel af økonomien er imidlertid lavere i Vesteuropa end i Central- og Østeuropa og ØEKCA, og er faldende. Miljø- og energieffektiviteten bliver generelt bedre, dels gennem direkte forbedringer og dels gennem en relativ udvikling fra produktion til serviceerhverv, der er mindre energiintensive. I Central- og Østeuropa forbedres energieffektiviteten hurtigere, men den ligger stadig under niveauet i Vesteuropa, mens den industrielle sektor i ØEKCA stadig er syv gange mere energiintensiv end i Vesteuropa. Dette afspejler i et vist omfang igen den større vægt, der er på industriproduktion i Central- og Østeuropa og ØEKCA.

Den primære udfordring i Vesteuropa er at sikre en bedre beskyttelse af miljøet, samtidig med at der opretholdes en konkurrencedygtig industriel sektor, især da mere forurenende sektorer i produktionsindustrien (minedrift, kemi) synes at udvise større vækst end den gennemsnitlige industrielle vækst, og foranstaltningerne til sikring af teknologiske forbedringer med lavest mulige omkostninger allerede er truffet. På grund af væksten i godstransporten er der et særligt behov for at fokusere på de industrielt relaterede transportbehov.

Jordforureningen fra punktkilder er ofte relateret til industrivirksomheder, der ikke længere er i drift, tidligere uheld med forurenende stoffer og utilstrækkelig bortskaffelse af industrielt affald.

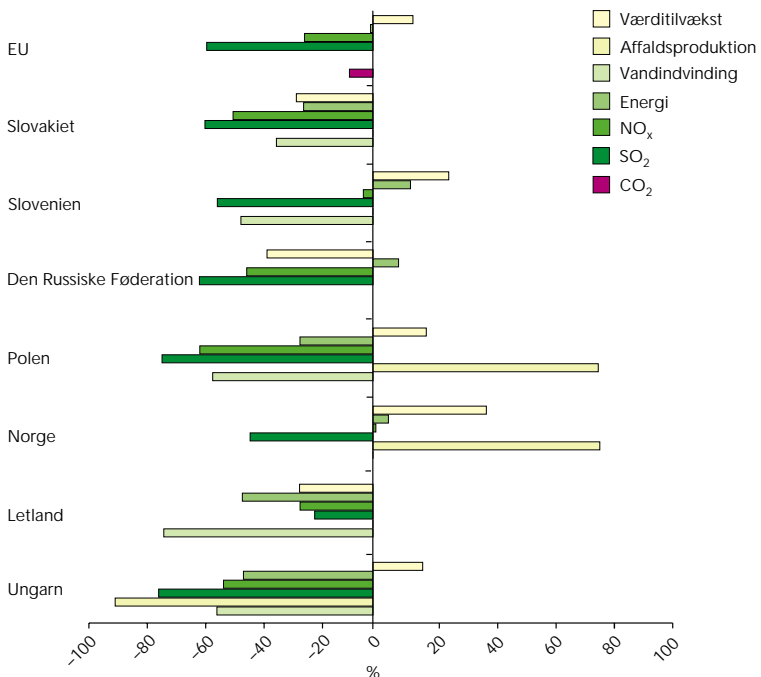
I Central- og Østeuropa er det nødvendigt at foretage store investeringer for at kunne øge indsatsen og resultaterne på miljøområdet, så den industrielle sektor opfylder de standarder, der kræves som led i optagelsen i EU. I ØEKCA er den

primære udfordring at skabe en hensigtsmæssig institutionel og lovgivningsmæssig ramme og forbedre håndhævelsen af miljøstandarderne.

Tal og fakta:

- Den industrielle sektor i CØE og ØEKCA udgør mellem 35 og 40 % af det samlede BNP. I de mere udviklede lande oplever produktionsindustrien atter fremgang efter den økonomiske nedgang i begyndelsen af 1990'erne. I modsætning hertil faldt den samlede produktion i Rusland med 70 % mellem 1990 og 1999 og har først for nylig vist enkelte tegn på fremgang, primært i fødevarer- og metalindustrien.
- I 1990'erne faldt industriens energiforbrug med 35 % i ØEKCA, primært som følge af en nedgang i den industrielle produktion. I Vesteuropa steg industriens energiforbrug med mere end 1 % om året.

Den industrielle forurening og ressourceforbruget i forhold til produktionsvæksten, 1990–1999

Landbrug

Intensiveringen og specialiseringen i landbruget har ført til jorderosion, påvirkning af vandområder og et alvorligt fald i biodiversiteten i hele Europa. Biodiversiteten er i bedre tilstand i landene i CØE og ØEKCA, men nye tendenser viser sig som følge af manglende afgræsning og opgivelse af ekstensivt drevne landbrugsområder. Ændringen af EU's fælles landbrugspolitik inden for en ramme, der integrerer landbrugs- og miljøhensyn og dens implementering i ansøgerlandene er stadig de primære udfordringer i EU-udvidelsen; der findes næsten ingen integration af landbrugs- og miljøhensyn i landene i ØEKCA.

På trods af forskellige betingelser er specialiseringen og intensiveringen af landbruget en fælles tendens i hele regionen, og forbundet med markante miljøbelastninger i stort set samtlige lande. Mange af de statslige støtteprogrammer til dræning, kunstvanding og udstykning har haft en markant indvirkning på udviklingen af landbrugsproduktionens mængde og intensitet. Alle disse faktorer førte til et overforbrug af ressourcer, såsom ferskvand til kunstvanding. Denne tendens er blevet forstærket af omfattende kollektivisering i Central- og Østeuropa og ØEKCA. I disse lande har det drastiske fald i ressourceforbruget inden for landbruget, primært på grund af den økonomiske omstrukturering i løbet af 1990'erne, reduceret adskillige miljøpåvirkninger.

EU's fælles landbrugspolitik har været en af de vigtigste årsager til intensiveringen og specialiseringen inden for EU. Omlægningen af græsningsarealer til agerjord, ophævelsen af markgrænser og den udtalte anvendelse af kunstgødning og pesticider har ført til et kraftigt fald i biodiversiteten og øget vand- og luftforurening. Omlægningen af den fælles landbrugspolitik er imidlertid begyndt at skabe nye muligheder, for eksempel via kombinerede landbrugs- og miljøplaner, der betyder, at landmænd kan reducere belastningen af miljøet.

Jorderosion og vandforurening er stadig de primære miljøproblemer knyttet til landbruget i mange europæiske lande. Punktkildeforurening fra store kvægfarme og lagre af forældede pesticider udgør stadig et problem, om end i et mere begrænset omfang end tidligere. I Central- og Østeuropa er kunstvanding og de tilknyttede miljøproblemer aftaget markant siden starten af 1990'erne, selv om man er i gang med at genopbygge

vandingssystemer i visse områder. Udfordringen består nu i at inkorporere hensigtsmæssige miljøstyringssystemer i forbindelse med genopbygningen af disse kunstvandingssystemer.

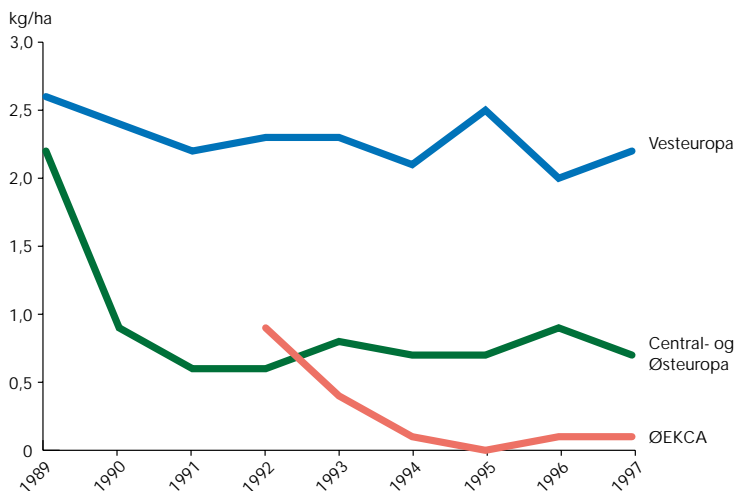
Kvaliteten og mængden af biodiversitet knyttet til landbrugsjorden og halvkultur arealer er stadig meget højere i Central- og Østeuropa og ØEKCA end i Vesteuropa. Det store fald i kvægproduktionen i Central- og Østeuropa har medført nye miljøproblemer i form af manglende afgræsning og opgivelse af landbrugsområder, hvilket truer halvkultur arealerne. Manglen på kapital til vedligeholdelse og forbedring af landbrugets infrastruktur, herunder faciliteter til opbevaring af husdyrgødning, medfører også nye miljøbelastninger. Bevarelsen af landbrugsjordens biodiversitet og forbedringen af miljøstyringen på gårdene vil udgøre en stor udfordring i de kommende år.

Udvidelsen af EU er ensbetydende med nye udfordringer i forbindelse med den fælles landbrugspolitik, da denne skal sikre lige muligheder for landmænd i Øst og Vest og bevare den miljømæssige kvalitet af landbrugsjorden i de nye medlemslande. Udvidelsen af den fælles landbrugspolitik vil kunne medføre en vis intensivering af landbrugsproduktionen, men en forbedret kontrol med anvendelsen af kunstgødning og pesticider kan forhindre de negative følger for jord- og vandressourcerne. Omlægningen af (delvis naturlige) græsningsarealer til agerjord ville imidlertid være en skadelig udvikling. Der kræves en særlig indsats for at fremme implementeringen af miljøforanstaltninger i den fælles landbrugspolitik, herunder kombinerede landbrugs- og miljøplaner, fælles overholdelse af disse og støtte til miljøinvesteringer.

Tal og fakta:

- Efter at forbruget af kunstgødning faldt i begyndelsen af 1990'erne, ligger det i dag stabilt på omkring 50 kg pr. ha landbrugsjord i CØE og 7 kg pr. ha i ØEKCA. Det gennemsnitlige forbrug ligger i Vesteuropa på 120 kg pr. ha.
- Mængden af kvæg faldt markant mellem 1989 og 2001 i ØEKCA og EU ansøgerlandene. Der er imidlertid stadig en høj miljøbelastning som følge af intensiveringen og koncentrationen af kvægproduktionen i store enheder samt den dårlige håndtering af husdyrgødning, herunder især i ØEKCA og EU ansøgerlandene.

Samlet pesticidforbrug pr. hektar landbrugsareal

Skovbrug

Europas samlede skovareal er stigende, men skovens tilstand forværres fortsat som følge af forurening og dårlig jordkvalitet. Skovene er fortsat en vigtig økonomisk ressource i landene i ØEKCA og andre steder, da behovet for tømmer fortsætter med at vokse. Det at skovene er ejet af mange private og offentlige interessenter udgør en mulig hindring for indførelsen af en hensigtsmæssig forvaltning af skovene.

Skovbrugets andel af Europa's samlede økonomi er generelt lille, men er dog stor i landene, der grænser op til Østersøen. Skove udgør en vigtig naturressource, der dækker omkring 38 % af Europas samlede landområde. Ca. 80 % af de europæiske skovressourcer ligger i Rusland.

Europas samlede skovressourcer er stigende, da det samlede skovareal vokser med ca. 0,5 % om året (eksklusive Rusland), og i næsten samtlige lande er den årlige fældning meget lavere end væksten. De lande, der oplever den største stigning, stammer fra ØEKCA (især Hviderusland og Kasakhstan) og Middelhavsområdet (Spanien, Frankrig, Portugal, Grækenland og Italien).

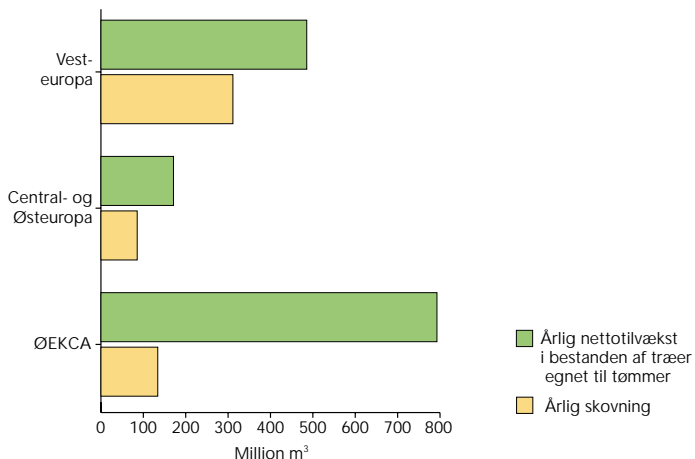
Billedet af skovenes tilstand er mere foruroligende. Siden overvågningen begyndte i midten af 1980'erne, er skovenes tilstand generelt forværret, og mere end 20 % af træerne klassificeres nu som svækkede.

Den relativt lave udnyttelse af de europæiske træressourcer giver politikere og skovbruget mulighed for at variere skovenes funktion med henblik på at skabe en bedre balance mellem de miljømæssige, sociale og økonomiske interesser i skovområderne. Det opsplittede ejerskab som følge af privatisering og restitution i lande med overgangsøkonomier kan imidlertid udgøre en hindring for indførelsen af en hensigtsmæssig styringspraksis og således også miljøbeskyttelsen.

Tal og fakta:

- I de fleste europæiske lande udgør andelen af skove, der ikke er berørt af mennesker, mindre end 1 %, med undtagelse af Rusland og de nordiske lande (det nordlige Sverige, Finland og Norge).
- Omkring 7 % af Europas skovareal er beskyttet i et eller andet omfang, mens 3 % er under streng beskyttelse.
- I alle dele af Europa er den årlige fældning langt mindre end skovvæksten. I Rusland anvender man kun 16 % af den årlige tilvækst, mens de tilsvarende tal er 65 % i Vesteuropa og 50 % i CØE.

Årlig skovning og årlig nettotilvækst i bestanden af træer egnet til tømmer

Fiskeri

Mange af havenes fiskebestande er i dag under det niveau, der er nødvendigt for at arterne kan reproducere sig selv på grund af overfiskeri med effektive og moderne skibe. Bestanden af ferskvandsfisk er mere truet af ødelæggelse af miljøet end af overfiskeri. Det er nødvendigt at fokusere mere på akvakulturens miljøpåvirkning, da produktionen er steget drastisk.

Statstilskud, der skulle reducere og modernisere fiskeriflåderne, har muligvis forværret problemet med overfiskeri, da den øgede effektivitet som følge af moderniseringen har opvejet nedgangen i kapaciteten. Det overvejes at reducere mange fiskeflåders kapacitet yderligere, og det kunne ideelt set kombineres med økonomiske instrumenter, der kunne fjerne incitamentet til at fiske mere intensivt med en mindre (men mere moderne) flåde. Støtteplaner for folk, der forlader fiskeindustrien, kunne reducere de alvorlige socioøkonomiske effekter.

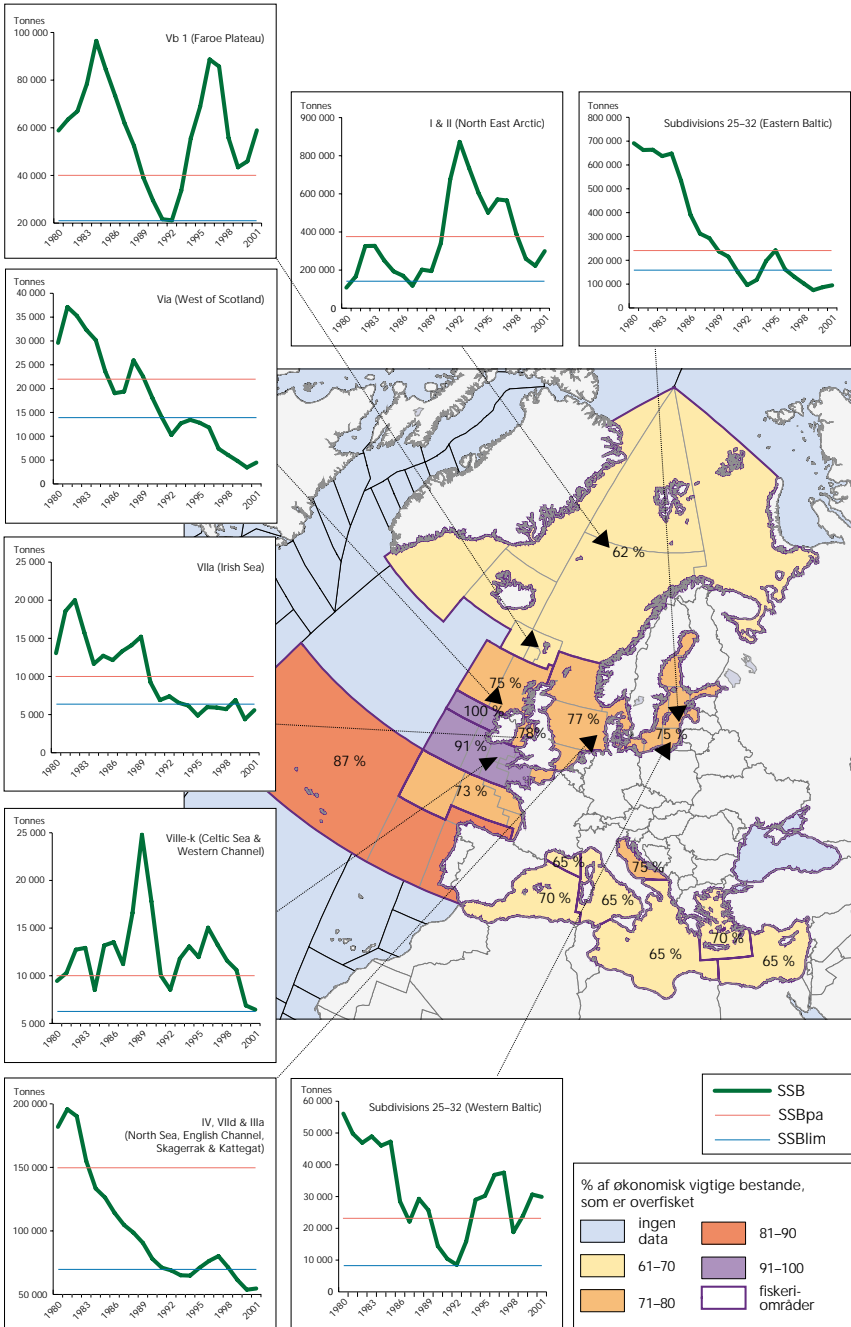
Det kommercielle ferskvandsfiskeri uden for akvakulturen er faldet med 32 % siden 1990. FN's Landbrugsorganisation (FAO) anser overordnet ødelæggelse af miljøet som en større trussel mod bestanden af ferskvandsfisk end overfiskeri. Ulovlige fangster, for eksempel af stør fra Det Kaspiske Hav, er imidlertid ofte mange gange større end de lovlige fangster og udgør en stor belastning af nogle bestande.

Akvakulturen er vokset drastisk, herunder især den marine akvakultur i Vesteuropa, og nåede en produktion på lige over 2 millioner tons i år 2000. De primære miljømæssige bekymringer vedrører den intensive opdrætning af laks, havaborre og tandbrassen i havvand samt ørred i ferskvand. I nærområderne til hav- og dambrug er der generelt god kontrol med miljøpåvirkningen. Men der er behov for mere indsigt i påvirkningen med næringsstoffer og udviklingen i dyrelivet. I visse områder udgør dambrug en vigtig kilde til udledning af næringsstoffer, og mængden af fisk, der slipper ud fra dambrugene, kan være lige så stor som den naturlige vilde bestand. Disse forhold viser, at der er behov for en bedre styring af hele akvakultursektoren.

Tal og fakta:

- Siden 1990 er den samlede fangst fra de europæiske have steget med 25 % på trods af en reduktion af flådens kapacitet.
- De fleste europæiske torskbestande er reduceret markant siden 1980, og det vurderes, at de fleste bestande risikerer at kolapse.
- Samlet set er den europæiske flådes kapacitet kun blevet beskedent reduceret i løbet af de sidste ti år. Den største reduktion har fundet sted i EU-flåden.

Gydebiomassen (SSB) i den euroatlantiske torskbestand

Udviklinger i miljøet

I den nuværende socioøkonomiske sammenhæng er det overordnede billede af Europas miljø komplekst. Der er for eksempel sket store fremskridt i relation til reduktionen af luftforureningen, og der er sket fremskridt i anvendelsen af vandressourcerne og vandkvaliteten i Europa. Men der er stadig adskillige problemområder, herunder farligt affald, kemikalier, jorderosion og nedgang i arter som følge af tilbagegang i eller forringede levesteder, hvor der er behov for en større indsats.

Mange af de positive miljøtendenser, der kan registreres, er opstået som følge af relativt enkle tekniske udviklinger (alternativer til ozonnedbrydende stoffer, blyfri benzin), engangstiltag (overgang fra kul og olie til naturgas) eller økonomisk nedgang som følge af omstruktureringen i ØEKA (reduktion i energiforbruget og dermed emissionen af drivhusgasser). I enkelte tilfælde, f.eks. i forbindelse med nedgangen i energiforbruget i Central- og Østeuropa og ØEKA, vil denne tendens sandsynligvis gå den modsatte vej, når økonomierne igen oplever opsving.

Klimaændringer

I sommeren 2002 forårsagede kraftig nedbør oversvømmelser i det centrale Europa. Disse kan ikke forklares ud fra klimaændringer alene, men kan opfattes som et eksempel på, hvad der sker, hvis klimaændringerne fortsætter. Risikoen for oversvømmelser forventes at stige i det centrale Europa, og tørke vil sandsynligvis forekomme hyppigere i andre dele af Europa. Omkostningerne, der er forbundet med en reduktion af klimaforandringerne i Vesteuropa, kan reduceres betragteligt gennem anvendelse af Kyoto-mekanismerne. I Østeuropa er det nødvendigt at investere i energisektoren, og prisen for at reducere drivhusgasserne forventes at være lavere end i Vesteuropa. Rusland, der sandsynligvis vil have et stort overskud af emissionsrettigheder i 2010, kunne komme til at spille en central rolle på det fremtidige emissionsmarked for drivhusgasser.

Den gennemsnitlige temperatur i Europa er steget med 1,2 C (sammenlignet med 0,6 grader globalt set) i de sidste 100 år.

1990'erne var det varmeste årti i de sidste 150 år. Gennemsnits-temperaturen forventes at ville stige med 1,4–5,8 C mellem 1990 og 2100 med store stigninger i det østlige og sydlige Europa. Variationen i den fremtidige temperatur skyldes forskellige forventninger i relation til den globale befolkningstilvækst, socioøkonomiske og teknologiske udviklinger og usikkerhed i forståelsen af klimasystemet. Man bør derfor så vidt muligt fremlægge en vifte af fremskrivninger af situationen i 2100.

Den globale nedbør er i de sidste 100 år steget med omkring 2 %, og det nordlige Europa og det vestlige Rusland er blevet mellem 10 og 40 % vådere. Fremskrivningerne viser, at nedbøren i de kommende 100 år vil stige med 1 til 2 % for hvert årti. Også risikoen for oversvømmelser i visse områder og tørke i andre forventes at ville stige. I sommeren 2002 forårsagede kraftig nedbør oversvømmelser i Europa, der ikke kan forklares ud fra klimaændringer alene, men kan opfattes som et eksempel på, hvad der sker, hvis klimaændringerne fortsætter.

Den Europæiske Union, dets 15 medlemslande samt landene i Central- og Østeuropa ratificerede Kyoto-protokollen i 2002. Hvis Rusland som forventet ratificerer den i 2003, vil Kyoto-protokollen træde i kraft, da protokollen i så fald er ratificeret af et tilstrækkeligt antal lande, der står for en tilstrækkelig andel af den globale emission.

Der skete betydelige reduktioner i emissionerne af drivhusgasser i 1990'erne, lige fra 3,5 % i EU til 34 % i CØE og 38 % i ØEKCA. Fremskrivninger baseret på eksisterende nationale og EU-relaterede politikker og tiltag indikerer imidlertid, at emissionerne i EU kun vil være faldet med 4,7 % i 2010, hvilket er 3,3 procentpoint mindre end Kyoto-målet på 8 %. Hvis alle foreslåede, men endnu ikke vedtagne, politikker og foranstaltninger implementeres, kunne det resultere i en reduktion på 12,4 %, hvilket er godt og vel inden for rammerne af det fastsatte mål. Tallene er imidlertid baseret på den antagelse, at visse medlemslande overgår deres nationale mål under EU's byrdefordelingsaftale; noget, der ikke kan tages for givet. Handelen med emissionsrettigheder og andre fleksible Kyoto-mekanismer kan derfor spille en rolle i opfyldelsen af målene for visse medlemslande og for EU som helhed ud over de politikker og tiltag, der allerede er implementeret i forskellige sektorer (energi, transport, industri, affaldshåndtering).

I Central- og Østeuropa og ØEKCA, hvor faldet i emissionerne primært skyldtes brændstofomlægning og økonomisk omstrukturering, giver Kyoto-mekanismen en mulighed for at anvende nye foranstaltninger. Disse foranstaltninger kan udformes, så de begrænser de emissioner, der ville opstå som følge af øget vækst i økonomien og stigende forbrug. Landene i Vesteuropa kan forventes at ville finansiere størstedelen af disse foranstaltninger i deres forsøg på at opfylde deres egne forpligtelser.

Kyoto-protokollen er kun det første skridt på vejen mod at opnå den reduktion af de globale emissioner i de industrialiserede lande på 60–70 %, der er nødvendig for at opnå 'bæredygtige' drivhusgaskoncentrationer og klimaforhold, der opfylder de foreslåede EU-mål for begrænsningen af temperaturstigningerne til maks. 2 °C over de præindustrielle niveauer. Sådanne reduktioner vil kræve, at der foretages en meget mere omfattende omlægning til energikilder med lidt eller intet kulindhold, end det er planlagt på nuværende tidspunkt, for at opfylde målene i Kyoto-protokollen. I landene i Vesteuropa, hvor det generelle elektricitetsforbrug stadig stiger, er såvel hastigheden for anvendelsen af vedvarende elektricitetskilder som fremtiden for kerneenergi relevant i forsøget på at opnå de fremtidige mål for drivhusgasser.

Selv øjeblikkelige og omfattende emissionsreduktioner vil imidlertid ikke forhindre klimaændringer samt miljømæssige og økonomiske påvirkninger. Det er derfor også nødvendigt at træffe foranstaltninger for at sikre en tilpasning til klimaændringer, herunder især i regioner, der er sårbare over for oversvømmelse og tørke.

Klimaændringspolitikker kan have omfattende ekstra positive virkninger ved også at reducere emissionerne af andre luftforurenende stoffer.

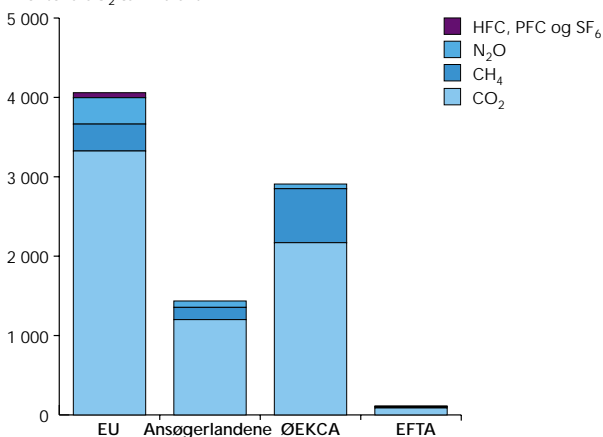
Tal og fakta:

- Forbrænding i energiindustrien samt industri- og transportsektoren og andre sektorer (primært opvarmning i erhvervs- og beboelsesområder) — er den vigtigste kilde til emissionen af drivhusgasser i hele Europa.

- Emissionen fra energiproduktion (elektricitets- og varmeproduktion) er større i EU ansøgerlandene og ØEKCA end i Vesteuropa, delvis på grund af den lavere andel af andre kilder som f.eks. vejtransport.
- I EU bidrager transporten med omkring 20 % af den samlede emission af drivhusgasser, mens mængden i ansøgerlandene er betydeligt mindre, på grund af mindre vejtransport.
- Emission fra industrien bidrager med omkring 20 % af den samlede emission af drivhusgasser i det meste af Europa. Forbrug af fossile brændsler til energi- og varmeproduktion er den primære årsag.

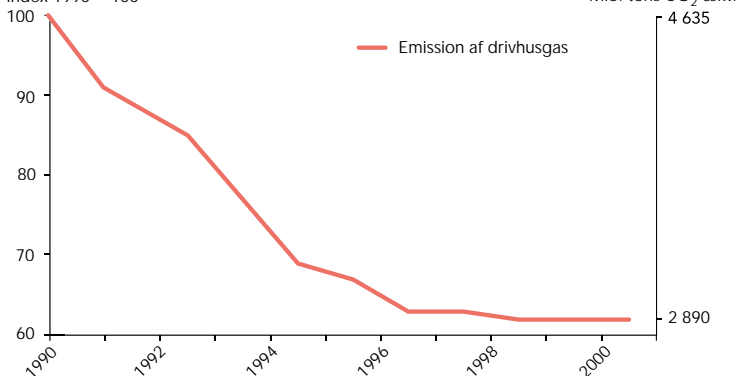
Emissioner af drivhusgasser fordelt efter gas og region i 2000

Mio. tons CO₂-ækvivalent

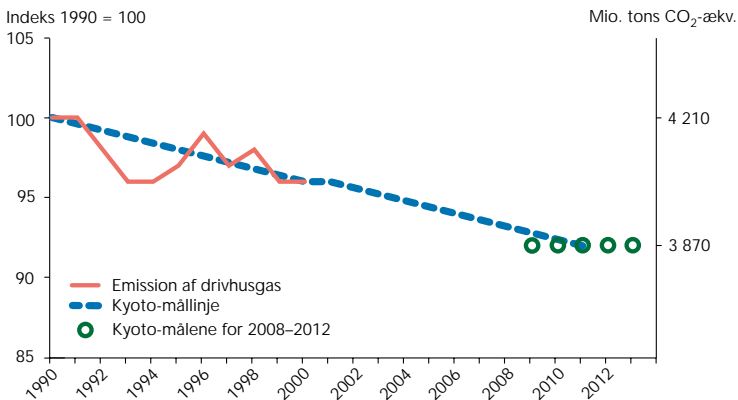
Emission af drivhusgasser i ØEKCA (eksklusive fluorinerede gasser samt ændret arealudnyttelse og skovbrug)

Index 1990 = 100

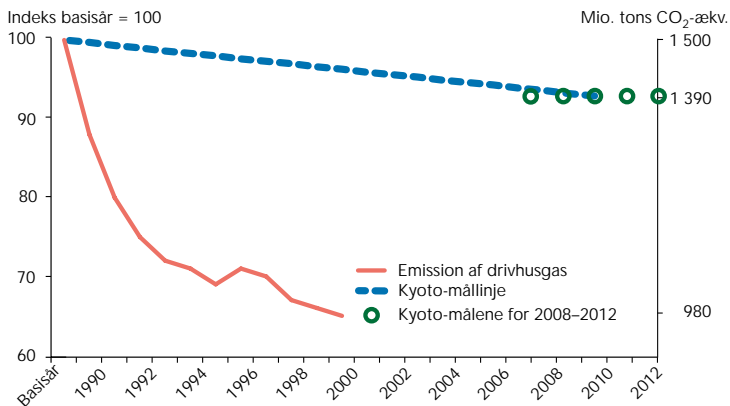
Emissionen af drivhusgasser sammenlignet med målene for 2008–2012

EU (eksklusive ændret arealudnyttelse og skovbrug)

AC10

(fluorinerede gasser samt ændret arealudnyttelse og skovbrug)

Stratosfærisk ozonnedbrydning

Det gradvise fald i koncentrationen af klorholdige ozonnedbrydende stoffer i troposfæren viser, at de internationale politikker til kontrol af emissionerne af ozonnedbrydende stoffer har en virkning. Stigningen i den ultraviolette stråling vil imidlertid fortsætte, indtil ozonlaget er fuldstændig gendannet, og de skadelige effekter, som UV (ultraviolet stråling) har på den menneskelige sundhed og økosystemerne, vil sandsynligvis fortsætte i endnu længere tid. Hvis de nuværende kontrolforanstaltninger implementeres, vil stigningen i fremtidige tilfælde af hudkræft som følge af ozonnedbrydning være meget begrænset, og den maksimale effekt forventes omkring år 2050.

Den gennemsnitlige ozonsøjle over Europa i marts måned er i perioden 1997–2001 omkring 7 % lavere end den gennemsnitlige søjle for perioden 1979–1981. Dette fald er større end det gennemsnitlige globale fald på de nordlige mellembreddegrader, der i vinter-sommerperioden lå på omkring 4 %.

Implementeringen af Wien-konventionen og den tilhørende Montreal-protokol har været en succeshistorie i Vesteuropa, hvor anvendelsen af ozonnedbrydende stoffer er faldet hurtigere, end kravene i protokollen foreskriver. Stoffernes lange levetid i atmosfæren betyder imidlertid, at ozonlaget ikke er fuldstændigt gendannet før efter år 2050, selv med denne hurtigere nedtrapning.

I landene i Central- og Østeuropa og ØEKCA har man i de sidste fem år set en nedgang i både produktionen og forbruget af ozonnedbrydende stoffer.

Ud over at kontrollere de resterende lagre af ozonnedbrydende stoffer, at forebygge smugling og dumpning samt at tilskynde til udviklingen af erstatningsstoffer med færre miljøpåvirkninger vil den primære opgave i Vesteuropa være at hjælpe udviklingslandene med at reducere deres produktion og forbrug af ozonnedbrydende stoffer.

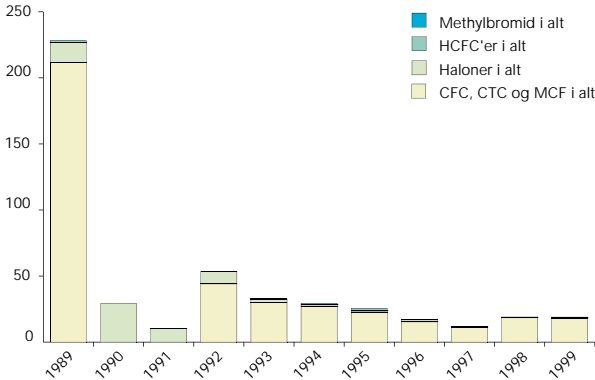
Tal og fakta:

- Produktionen af ozonnedbrydende stoffer er i Vesteuropa faldet med næsten 90 %. Dog er produktionen af hydrochlorflourcarboner — med lave ozonnedbrydende egenskaber, men stor drivhusgaseffekt — steget.

- Strålingspåvirkningen fra ozonnedbrydende stoffer er stadig stigende. Dette skyldes, at strålingspåvirkningen fra hydrochlorflourkarboner er stigende, mens påvirkningen fra chlorflourkarboner er aftagende.
- Smugling og illegal produktion af ozonnedbrydende stoffer skønnes at være 10 % af den globale produktion i 1995. Disse illegale aktiviteter vil forsinke gendannelsen af ozonlaget med adskillige år.
- Landene i Vesteuropa bidrog med 48 % af de samlede globale bidrag til den multilaterale fond mellem 1991 og 2000. Det samlede beløb, som fonden har brugt indtil videre, forventes at resultere i en nedtrapning af anvendelsen af 122 millioner kg ozonnedbrydningspotentiale (ODP) (mere end to gange produktionen i Vesteuropa i 1997).

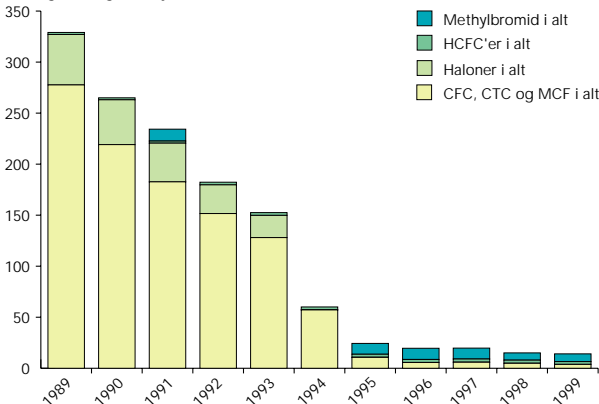
Forbrug af ozonnedbrydende stoffer i ØECCA

Mio. kg ozonlagsnedbrydende ækv.

Salg af ozonnedbrydende stoffer i Vesteuropa

Mio. kg ozonlagsnedbrydende ækv.

Luftforurening

Luftforureningen udgør stadig et problem i de fleste byer. De gennemsnitlige troposfæriske ozonkoncentrationer fortsætter med at stige, selv om værdierne for de maksimale koncentrationer er faldende. Påvirkning med partikler er muligvis det største potentielle sundhedsproblem fra luftforurening i de fleste byer. Selv om koncentrationerne har været faldende, siden overvågningen begyndte, udsættes en significant del af byboere for koncentrationer, der ligger over de fremtidige maksimale EU-grænser.

Forureningen med svovldioxid (SO₂) og i mindre omfang nitrogenoxider (NO_x) er blevet reduceret markant i Vesteuropa. Troposfærisk ozon og forurening med partikuler (PM) er imidlertid stadig problemer, der vækker bekymring i relation til den menneskelige sundhed og indvirkningerne på økosystemerne. Mens luftkvaliteten også forbedres i Central- og Østeuropa og ØEKCA, har især sidstnævnte problemer med svovldioxid og nitrogenoxider. Anvendelsen af forskellige overvågningsmetoder udelukker imidlertid grundige vurderinger i landene i ØEKCA.

Påvirkning med partikler gennem luftforurening er nu den største trussel mod den menneskelige sundhed i byerne i Vesteuropa, og mange medlemslande vil sandsynligvis få meget vanskeligt ved at opfylde de fremtidige standarder. Situationen i Centralasien og Rusland vækker tilsvarende bekymring: i modsætning til subregionale situationer overskred 30 % af de russiske byer i 1998 Verdenssundhedsorganisationens grænser for partikulære stoffer, og overskridelser i byerne i Centralasien var også udbredt. Det forventes, at emissionerne af partikler muligvis øges i Centralasien i takt med fremtidige stigningerne i energiforbruget. De eksisterende politikker, der regulerer transport og kul af dårlig kvalitet, forventes ikke at reducere emissionerne i tilstrækkelig grad til, at stigningen i energiforbruget kan udlignes.

I 1999 overskred luftkoncentrationerne af troposfærisk ozon de fremtidige standarder i omkring 30 % af byerne i EU. De fleste overskridelser foregår i landene i det centrale og sydlige Europa. Fremskrivninger for 2010 viser markante fald, hvilket fører til en markant mindselse i påvirkningen af sundheden, men ikke så tilstrækkelige fald, at standarderne opfyldes overalt i Europa.

Generelt set har der været fremskridt med hensyn til reduktionen af emissioner af luftforurenende stoffer og opfyldelse af målene i Göteborg-protokollen til UNECE-konventionen om grænseoverskridende luftforurening. I landene i det sydlige Europa vil der være behov for en yderligere reduktion af emissionerne af stoffer, der medfører forsurening og troposfærisk ozon, hvis målene skal opfyldes.

Eutrofiering fra luftforurening er fortsat et stort problem for økosystemer i Europa, herunder især i Vest- og Centraleuropa. Nedfaldet af forsurende stoffer til de fleste europæiske økosystemer er nu mindre end de niveauer, der sandsynligvis kan forårsage forsureningsskader, men mange identificerede områder er stadig i risikozonen, herunder især i Centraleuropa. De omfattende generelle reduktioner af emissionerne af forsurende og eutrofierende stoffer samt af stofferne, som kan give troposfærisk ozon, der kunne registreres i 1990'erne, skyldtes mere økonomisk omstrukturering i Central- og Østeuropa og ØEKCA end målrettede emissionsreducerende foranstaltninger.

Ifølge basis fremskrivninger for 2010 vil den økonomiske omstrukturering og overgangen til renere brændstoffer formentlig sikre, at Rusland og det vestlige ØEKCA kan opfylde de maksimale emissionsgrænser i Göteborg-protokollen til UNECE-konventionen om grænseoverskridende luftforurening (CLRTAP). Implementeringen af EU-lovgivning i Central- og Østeuropa vil sandsynligvis resultere i, at landene når deres nationale emissionslofter for alle luftforurenende stoffer undtagen ammoniak. I Vesteuropa vil der være behov for yderligere foranstaltninger ud over den aktuelle lovgivning, hvis de nationale mål for nitrogenoxider, flygtige organiske forbindelser og ammoniak skal nås.

Reduktionen af emissioner af kuldioxid med henblik på opfyldelse af Kyoto-protokollen vil have markante ekstra fordele i form af yderligere reduktion af emissionen af luftforurenende stoffer og reducerede udgifter til bekæmpelse af luftforurening samt reduceret risiko for indvirkninger på den menneskelige sundhed og beskadigelse af økosystemet.

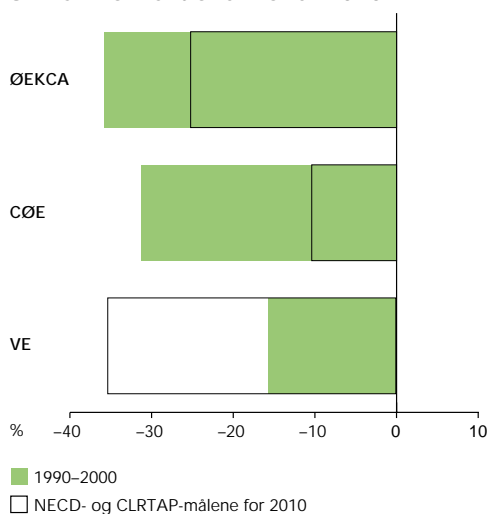
Anvendelsen af fleksible mekanismer til implementering af Kyoto-protokollen i Vesteuropa kunne forskyde de yderligere reduktioner af emissionerne af luftforurenende stoffer til Central-

og Østeuropa, Rusland og det vestlige ØEKCA og kunne resultere i større beskyttelse af økosystemerne i hele Europa.

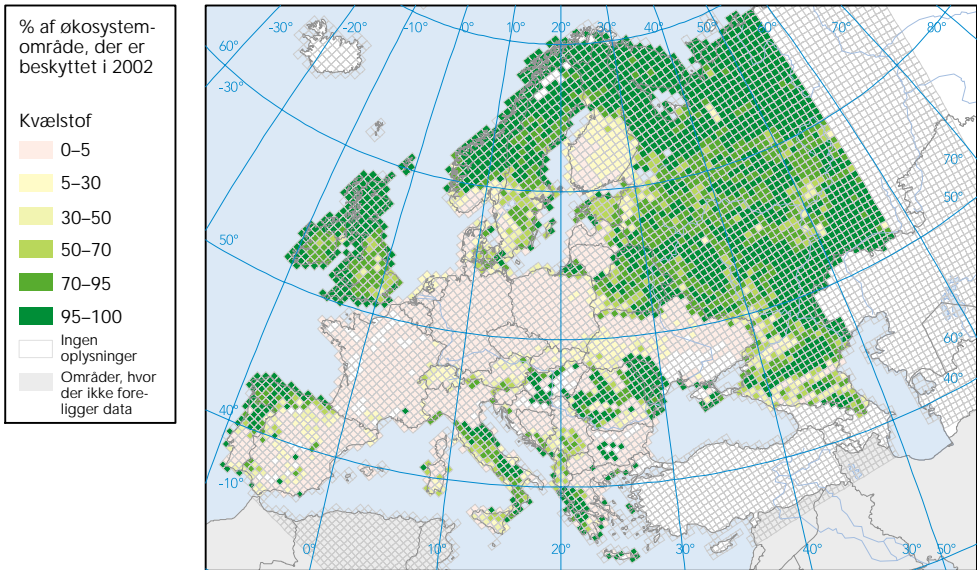
Tal og fakta:

- I år 2000 skønnede man, at mere end 90 % af økosystemerne i CØE og ØEKCA var beskyttet mod yderligere forurening. I Vesteuropa er mere end 10 % af økosystemerne ubeskyttede — dvs. at nedfaldet af forurende stoffer overskrider grænsen for disse økosystemer.
- I relation til troposfærisk ozon er EU's standard overskredet i mange europæiske byer. De gennemsnitlige ozonkoncentrationer har været stigende siden 1995, men maksimalkoncentrationerne er faldet. Næsten 90 % af landbrugsprodukterne i det vestlige og centrale Europa udsættes for ozonkoncentrationer over det langsigtede EU-mål.
- En signifikant del af indbyggerne i de europæiske byer udsættes for koncentrationer af små partikler, der ligger over grænseværdierne. Koncentrationerne er imidlertid faldet, siden overvågningen begyndte i starten af 1990'erne.

Ændring i emissionen af eutrofierende stoffer i perioden 1990–2000 sammenlignet med EU-målene og målene i UNECE-konventionen for år 2010

Beregnet skøn over fordelingen af økosystemer, der er beskyttet mod eutrofiering i 2002

Farlige kemikalier

Selv om der er mange 'gode nyheder' om politikker, der fører til reducerede koncentrationer af farlige kemikalier i miljøet, er der stadig en række tilfælde, hvor standarder overskrides, og som for eksempel gør det nødvendigt at anbefale gravide kvinder at undgå bestemte produkter. Dioxiner og kviksølv i fisk er blot to eksempler. Der er ingen koordineret overvågning og rapportering af kemikalier i Europa, og der er ubalance i overvågningen af de forskellige stoffer. En relativt lille mængde af udvalgte tungmetaller, persistente forurenende organiske stoffer og pesticider synes at være de eneste grupper af stoffer, der hyppigt overvåges i de fleste miljømedier; fødevarer, forbrugsprodukter og humant væv. Lægemidler og deres metabolitter (nedbrydningsprodukter) overvåges lejlighedsvis.

Den kemiske industri er vokset hurtigere end andre sektorer inden for produktionsindustrien og hurtigere end bruttonationalproduktet i EU. Produktionen af kemikalier, herunder udvalgte giftige kemikalier, er stigende i EU, men der er stadig en generel mangel på viden og nøgledata inden

for en omfattende række kemikalier, der findes på markedet i Europa. Dette fører til vanskelige risikovurderinger baseret på utilstrækkelige data. Især er manglen på beviser for de negative virkninger ikke ensbetydende med, at sådanne effekter ikke findes. Nye foreslåede foranstaltninger til håndhævelse af lovgivningen i tilfælde af 'rimelig tvivl' ville hjælpe med at lukke informationskløften. En sådan forebyggende tilgang blev anbefalet i Stockholm-konventionen om persistente forurenende organiske stoffer samt i den nyligt offentliggjorte hvidbog om EU's kemikaliepolitik.

Der har imidlertid været positive effekter i relation til eksempelvis reduktionen af emissioner af kadmium, bly og kviksølv til luften i Europa. Forurening med kemikalier i modermælk er faldet markant siden 1970'erne, i hvert fald i visse dele af Europa.

Der er især visse kemikalieproblemer i landene i Central- og Østeuropa og ØEKCA. Disse omfatter de store mængder gamle og forældede pesticider (hvoraf nogle er persistente forurenende organiske stoffer), som idag er oplagret. De nuværende opbevaringsforhold for disse kemikalier er ofte utilstrækkelige og omfatter alt lige fra simple huller i jorden og åbne skure på marker til nedbrudte cementbunkere.

Reduktionerne af emissioner af mange tungmetaller og persistente forurenende organiske stoffer, som man har set i Vesteuropa igennem de sidste ti år, skyldes primært indførelsen af strengere national og regional lovgivning, anvendelsen af forbedrede produktionsprocesser og rensning i industrien og udviklingen af renere teknologier. For eksempel har Stockholm-konventionen resulteret i en nedtrapning af den europæiske produktion af mange af de persistente forurenende organiske stoffer, der truer miljøet og den menneskelige sundhed. Alligevel er der stadig mange bekymrende forhold, hvor standarder overskrides, for eksempel i forbindelse med dioxiner og kviksølv i fisk.

De politikker, der har nedsat påvirkning med disse kendte kemikalier har vist sig ikke at yde tilstrækkelig beskyttelse imod en række effekter, der er genstand for stigende offentlig bekymring, for eksempel kombineret påvirkning med flere stoffer samtidig og virkningerne af carcinogener (kræftfremkaldende) og hormonforstyrrende stoffer i lave koncentrationer.

Emissionen (ton/BNP) af kadmium, bly og kviksølv i Europa i 1990 og 1999

Landegruppering	Kadmium		Bly		Kviksølv	
	1990	1999	1990	1999	1990	1999
Vesteuropa	21	9	2 477	632	32	12
Central- og Østeuropa	376	208	12 696	5 167	175	88
ØEKCA	211	222	12 257	11 377	79	91

Tal og fakta:

- Emissionerne af de giftige metaller kadmium, bly og kviksølv aftog i Europa i løbet af 1990'erne, og i 1999 lå emissionerne på 40 % af emissionerne i 1990.
- Selv om emissionerne af hexachlorbenzen (HCB) er nedsat i hele Europa, har faldet været markant lavere siden 1990. HCB er stadig meget udbredt i hele regionen som følge af de atmosfæriske transportprocesser over store afstande og lokale 'hot-spots', der afspejler omfattende lokal brug eller forurening.
- Spredningen af polybromerede flammehæmmende stoffer i miljøet vækker bekymring. Koncentrationerne i human modermælk er steget markant i Sverige siden 1970'erne, selv om disse stoffer aldrig har været produceret i landet. Selv om koncentrationerne nu er aftagende, er de stadig mange gange højere end i 1970'erne.

Affald

Affald er et vigtigt emne i alle lande i Europa, og affaldsmængderne er generelt stigende. Affaldsproduktionen afspejler tab af materialer og energi og påfører samfundet økonomiske udgifter og stigende miljøudgifter til indsamling, behandling og bortskaffelse. Størstedelen af affaldet i Europa deponeres på lossepladser, men anvendelsen af forbrændingsanlæg er stigende. Effekterne af affaldsdeponering og forbrænding er omfattende blandt andet ved emission af drivhusgasser (methan) og emission af forurenende organiske mikro-stoffer (dioxiner og furaner) samt flygtige tungmetaller.

De samlede affaldsmængder er stadig stigende i de fleste europæiske lande. Mængden af kommunalt affald er omfattende og er fortsat stigende. Produktionen af farligt affald er aftaget i mange lande, men steget i andre, blandt andet som følge af

ændrede definitioner. I Vesteuropa og ØEKCA er mængden af affald fra industriproduktion steget siden midten af 1990'erne, mens billedet i Centraleuropa er mindre tydeligt. Mineaffald og affald fra råstofindvinding er den største individuelle affaldskategori i Europa, og data antyder et generelt fald på området, i overensstemmelse med den reduktion, der har fundet sted i mine- og råstofindvinding.

Den samlede affaldsproduktion er kun uafhængig af den økonomiske vækst i et begrænset antal lande. Desuden er de fastsatte mål om at stabilisere den kommunale affaldsproduktion i EU ikke blevet opfyldt. Mængderne er steget i de fleste lande i Vesteuropa og i de fleste lande i Central- og Østeuropa samt ØEKCA, om end i mindre omfang.

Affaldsdeponering er stadig den mest udbredte metode til bortskaffelse af affald i Europa. Genanvendelse er stigende i Vesteuropa, mens landene i Central- og Østeuropa og ØEKCA stadig har relativt lave genanvendelsesandele. Initiativer til at fremme affaldsforebyggelse og genanvendelse og øge sikkerhedsstandarderne for endelig bortskaffelse anses for at være de mest effektive muligheder for at minimere de miljørisici og omkostninger, der er forbundet med produktion, behandling og bortskaffelse af affald.

Basel-konventionen har ikke kun til formål at reducere de grænseoverskridende bevægelser af farligt affald, men også at minimere produktionen af dette affald. Mængden af data er sparsom, men produktionen af farligt affald viser sig at være steget i mange lande og udgør nu 1 % af den samlede affaldsproduktion i Europa.

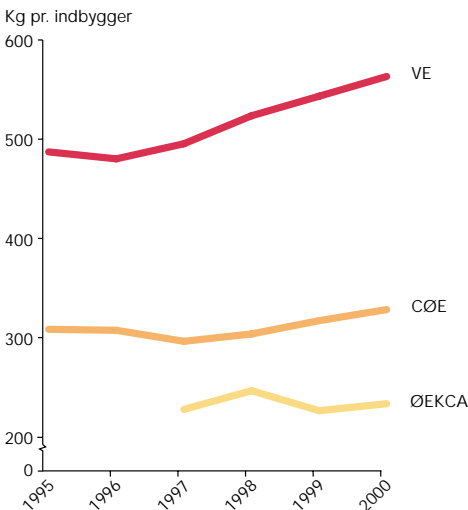
Der bortskaffes store mængder farligt affald ved hjælp af metoder, der truer miljøet og den menneskelige sundhed. Produktionen af kernekraft er ansvarlig for en stadig øget lagring af højradioaktivt affald, hvoraf en del vil forblive radioaktivt i hundredtusindvis af år, og indtil videre har man ikke fundet frem til nogen generelt acceptabel bortskaffelsesmetode. Især i landene i ØEKCA er mange kendte lossepladser til farligt affald overbelastede og ikke tilstrækkeligt isolerede fra det omgivende miljø. Den nationale mangel på kapacitet og på tilstrækkelige økonomiske midler begrænser landenes evne til at leve op til deres forpligtelser i Basel-konventionen og åbner mulighed for, at disse lande bliver

store modtagere i relation til den internationale handel med farligt affald.

Tal og fakta:

- Mere end 3 000 millioner ton affald produceres i Europa hvert år. Dette svarer til 3,8 ton pr. indbygger i Vesteuropa, 4,4 ton pr. indbygger i CØE og 6,3 ton pr. indbygger i ØEKCA.
- Indsamlingen af kommunalt affald varierer markant landene imellem, lige fra 685 kg pr. indbygger (Island) til 105 kg pr. indbygger (Uzbekistan). Det udgør omkring 14 % af den samlede affaldsmængde i Europa, og affaldsdeponering er stadig den mest udbredte behandlingsmulighed i de fleste lande.
- Adskillige EU-lande rapporterer om en indsamlingsandel for farligt affald på mere end 40 %. I andre regioner er situationen mindre tydelig, men adskillige lande rapporterer om utilfredsstillende bortskaffelse af farligt affald.

Kommunalt affald indsamlet i udvalgte lande i Vesteuropa, Central- og Østeuropa og ØEKCA

Vand

Sammenlignet med folk i mange andre dele af verden lider færre europæiske indbyggere under mangel på vand og dårlig vandkvalitet. Vandressourcerne i store dele af Europa trues imidlertid af en lang række menneskelige aktiviteter. Omkring 31 % af Europas befolkning bor i lande, der anvender mere end 20 % af deres årlige vandressourcer, hvilket indikerer en stor påvirkning af vandområderne. Kvaliteten af drikkevandet vækker stadig bekymring i hele Europa som følge af omfattende mikrobiologisk forurening af drikkevand i ØEKCA, højt saltindhold i Centraleuropa samt det forhold, at mere end 10 % af EU-borgerne skønnes at blive udsat for mikrobiologiske og andre forurenende stoffer, der overskrider de tilladte maksimumkoncentrationer.

Forureningsproblemerne er generelt størst i nærheden af 'hot-spots' med forskellige industrielle og andre forurenende aktiviteter. Størst bekymring er der i visse lande i ØEKCA, især som følge af drikkevandets kvalitet, hvad angår mikrobiologiske og giftige stoffer. Dette afspejler de relativt dårlige økonomiske betingelser i denne region samt dårlig tilstand af eller manglen på vandforsyning til sikring af rent drikkevand i flere lande.

Sundhedstilstanden for mennesker og økosystemer er truet i andre dele af Europa, for eksempel gennem vand, der er forurenede med organiske og uorganiske forurenende stoffer, såsom pesticider og tungmetaller i koncentrationer, der er større end dem, der fremgår af de standarder, som EU og andre internationale organisationer har vedtaget.

Den samlede indvinding af ferskvand faldt i de fleste regioner igennem 1990'erne. Dog bor 31 % af den europæiske befolkning i lande, hvor der er relativ stor oppumpning af vand i forhold til mængden af vand, og det skaber forsyningsproblemer, især i tørkeperioder og perioder med lav vandstand i floderne. Manglen på vand forekommer især i af det sydlige Europa, med lav vandforekomst og høj indvinding, især fra landbruget.

Selv om der er sket store fremskridt i styringen af vandressourcerne og vandkvaliteten i Europa, forekommer der stadig problemer, især på steder, hvor der er mangel på kapacitet og økonomiske ressourcer til overvågning og implementering af meget væsentlige foranstaltninger og tekniske forbedringer.

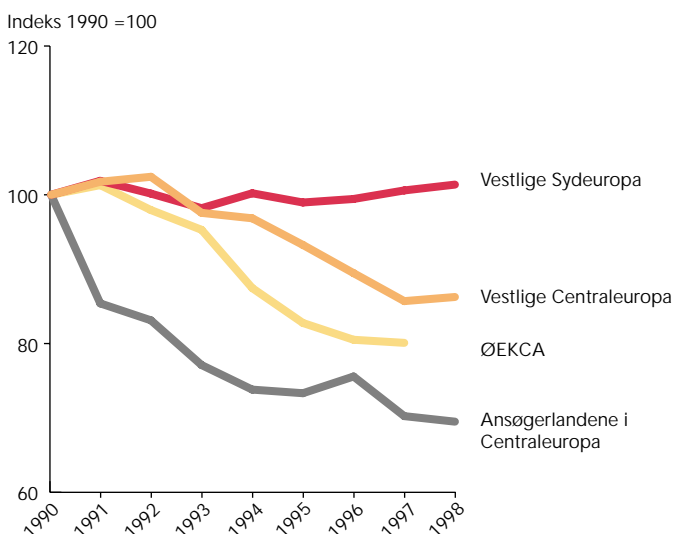
I Vesteuropa og ansøgerlandene er kvaliteten af vandløbs-, sø- og kystvand generelt blevet bedre med hensyn til indhold af fosfor og organiske stof, og det afspejler et fald i udledningen som følge af forbedret spildevandsrensning. Nitratniveauerne har været relativt konstante, men er dog markant lavere i ansøgerlandene, hvilket afspejler en mindre intensiv landbrugsproduktion end i EU. Koncentrationerne af næringsstoffer er meget højere end de naturlige baggrunds niveauer. Eutrofieringen, som blandt andet kommer til udtryk i de høje planteplanktonniveauer i kystområderne, er størst i nærheden af flodmundinger eller store byer.

Koncentrationen af tungmetaller i floderne i Vesteuropa og den direkte udledning og atmosfæriske deposition til den nordøstlige del af Atlanterhavet og Østersøen er faldet som følge af emissionsreducerende politikker. Oplysninger om vandområdernes tilstand i ØEKCA viser, at mange floder og søer samt store dele af grundvandet og kystvandet er forurenet, ofte med farlige stoffer som f.eks. tungmetaller og olie. Forureningen findes især i 'hot-spots' nedstrøms byer, industrielle områder og landbrugsområder samt i regioner med minedrift. Væk fra disse 'hot-spots' synes kvaliteten af flod- og søvandet at være forholdsvis god.

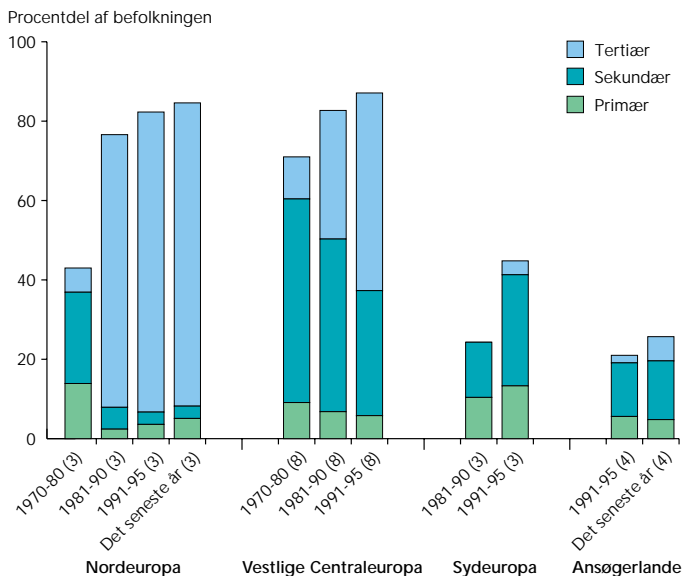
Olieforurening som følge af udledninger fra raffinaderier i kystområder og offshore-installationer er aftagende i Vesteuropa. Illegale udledninger, primært fra skibe, udgør dog stadig et problem, især i Nordsøen og Østersøen. Den generelle olieforurening i Sortehavet, Det Kaspiske Hav og Middelhavet fra forskellige kilder vækker stadig stor bekymring. Den nylige katastrofe med olietankeren Prestige ud for Nordspaniens kyst understreger behovet for at reducere risikoen for lignende ulykker i fremtiden.

Tal og fakta:

- Den gennemsnitlige indvinding af vandressourcen i Europa er 7 %. I alt 33 lande har en lav udnyttelse af ressourcen, hvoraf 20 lande har et vandudnyttelsesindeks på mindre end 10 %. Der er imidlertid 14 lande, der anvender mere end 20 % af deres ferskvandsressource og følgelig har en stor påvirkning af vandområderne.
- Den samlede indvinding af ferskvand faldt i de fleste regioner i 1990'erne. I ansøgerlandene i ØEKCA og den centrale del af EU skyldes faldet en betragtelig reduktion af indvinding til industri og landbrug.
- Der er fare for pesticidforurening i mange lande.
- I de vestlige lande er der sket store forbedringer i spildevandsrensningen og den del af befolkningen, der er tilknyttet et rensningsanlæg er steget betragteligt siden 1970'erne. I landene i Central- og Østeuropa er gennemsnitligt 25 % af befolkningen tilknyttet et rensningsanlæg, hvor størstedelen af spildevandet renses biologisk. I ØEKCA er spildevandsrensningen begrænset og effektiviteten på de få rensningsanlæg der findes er lav.
- 10 % af Europas badestrande langs kysterne og 28 % ved ferskvand opfylder ikke de (ikke-bindende) vejledende værdier, selv om EU's badevandsdirektiv blev vedtaget for næsten 25 år siden.

Udvikling i vandindvinding i Europæiske regioner

Ændringer i spildevandsrensningen i de forskellige regioner i Europa mellem 1980 og slutningen af 1990'erne

Note: Kun lande med data fra alle perioder er medtaget; antallet af lande er angivet i parentes.

Nordeuropa: Norge, Sverige og Finland.

Vest- og Centraleuropa: Østrig, Danmark, Tyskland, Irland, Holland, Luxembourg, Schweiz, Storbritannien og Nordirland.

Sydeuropa: Grækenland, Spanien og Portugal

Ansøgerlande: Estland, Ungarn, Polen og Tyrkiet

Jord

De største jordproblemer i Europa giver irreversible tab som følge af forsegling af jorden (bebyggelse, asfaltering m.m.) og erosion, fortsat forurening fra lokale og diffuse kilder (inklusive forsurening), ophobning af salt i jorden og komprimering. Der opstår belastning fra høje befolkningskoncentrationer og -aktiviteter i lokalområder, økonomiske aktiviteter samt ændringer af klima og arealudnyttelse. Udviklingen i forbruget og den industrielle sektor bidrager til stigningen i de potentielle forureningskilder, såsom kommunalt affald samt energiproduktion og transport, herunder især i byområder. Turisme er endnu en årsag til jordnedbrydning, især langs Middelhavskysten.

Jord er en begrænset og ikke-vedvarende ressource inden for en tidshorizont på 50–100 år. Jords evne til at fjerne forureningsstoffer fra miljøet gennem filtrering og adsorption

samt jordens elasticitet betyder, at skaderne normalt ikke registreres, før de er meget fremskredne. Dette forklarer til dels den lave prioritering, som jordbeskyttelse har fået i Europa indtil for ganske nylig.

Jorderosion påvirker store dele af Europa — omkring 17 % af de samlede landarealer i EU er påvirket i større eller mindre grad. Klimaforhold gør Middelhavsregionen til et af de områder, der er hårdest ramt. Ændringer i arealudnyttelsen, herunder braklægning af marginaljord med meget lav vegetationsdække og stigninger i antallet og omfanget af skovbrande, har altid haft stor indvirkning på tilstanden af jordressourcerne. I de mest ekstreme tilfælde har jorderosion sammen med andre former for forringelse af jorden medført ørkendannelse i visse dele af Middelhavsregionen og Østeuropa. Jorderosion er genstand for stigende bekymring i Nordeuropa, om end i mindre omfang.

Et af de forhold, der har størst indvirkning på jordens kvalitet, er de dyrkningssystemer, der anvendes i landbruget. Tabet af organiske stoffer og jordens biodiversitet og dermed jordens frugtbarhed skyldes ofte ikke-bæredygtige metoder, såsom dybdepløjning i porøs jord og dyrkning af afgrøder med stor jorderosion, såsom majs. Desuden kan overgræsning og intensivering af landbruget, hvoraf dele er forbundet med implementeringen af den fælles landbrugspolitik i EU, fremskynde tabet af jord gennem erosion.

Mange jordproblemer stammer fra tidligere aktiviteter og dårlig styringspraksis i ØEKCA. I Centralasien er der akutte problemer med ørkendannelse, der rækker videre end jorderosion. Lignende problemer findes i de sydlige dele af Rusland og i Middelhavsregionen.

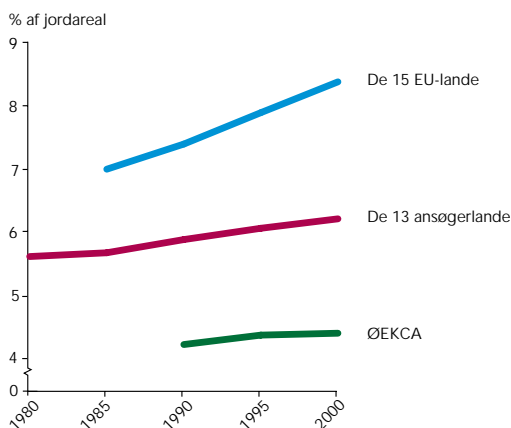
Forsuring er den mest udbredte form for jordforurening i Vesteuropa samt Central- og Østeuropa, hvor store områder er blevet påvirket. Pesticidforureningen er et stort problem i landene i ØEKCA, herunder Ukraine. Ud over effekterne af Tjernobyl-katastrofen er de omkringliggende områder i disse lande påvirket af forurening som følge af radioaktive stoffer fra tidligere atom-bombeprovsprængninger, udvinding og behandling af uran samt fremstilling af nukleart brændstof. Mere lokal jordforurening er ofte relateret til tidligere industrivirksomheder, tidligere industriulykker og utilstrækkelig bortskaffelse af industrielt affald,

og er meget udbredt i Vesteuropa samt i Central- og Østeuropa og ØEKCA. Generelt anvender alle lande 'forureneren betaler'-princippet i større eller mindre omfang. En stor del af de samlede oprydningssudgifter dækkes imidlertid med offentlige midler, og mange lande har udviklet specielle fonde til at betale for oprydning på forurenede lokaliteter.

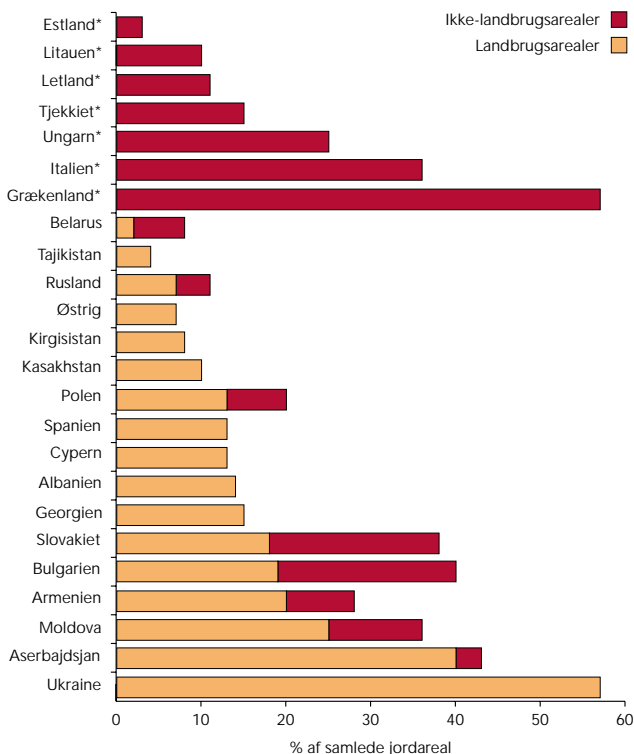
Tal og fakta:

- Forseglingen af jorden fortsætter med at stige, især i Vesteuropa, hvor de bebyggede områder vokser hurtigere end befolkningen. Dette er resultatet af en støt stigning i antallet af husholdninger og det gennemsnitlige beboelsesområde pr. indbygger siden 1980.
- Ikke-bæredygtige landbrugsmetoder kombineret med negative faktorer, herunder naturfaktorer, øger tabet af jord som følge af erosion, hvor en del er irreversibel. Omkring 17 % af Europas samlede landområde er påvirket af erosion i et eller andet omfang.
- Jorderosionen har stor indvirkning på økonomien. De økonomiske tab i de berørte dele af de europæiske landbrugsområder skønnes at udgøre omkring 53 EUR pr. ha årligt, mens udgifterne som følge af indvirkningerne på de omgivende civile infrastrukturer, herunder ødelæggelse af veje og opfyldning af søer, skønnes at være 32 EUR pr. ha.
- Selv om der allerede er investeret mange penge i oprydningsarbejde efter jordforurening, er det tidligere brugte beløb forholdsvis lavt (op til 8 %) sammenlignet med de samlede beregnede oprydningssudgifter.
- Moderat til høj saltophobning i jorden påvirker landbrugsjordene i Middelhavsregionen og ØEKCA, primært som følge af utilstrækkelige kunstvandingssystemer. For eksempel er 16 millioner hektar eller 25 % af den kunstvandede og dyrkede jord i Middelhavsområdet påvirket af ophobning af salt.

Bebyggede områder i Europa i procent af det samlede jordareal

Områder påvirket af erosion

Note: Asteriks (*) angiver at data for landbrugsområder ikke er tilgængelige. Ukraine: data inkludere områder med risiko for erosion. Data er for perioden 1990–1999, pånær for Østrig, Grækenland, Ungarn, Italien, Portugal og Spanien, hvor data er for perioden 1990–1995.

Teknologiske og naturlige ulykker

Det katastrofale jordskælv i Tyrkiet i 1999, mineulykken i Ukraine i 2002, den nylige Prestige-katastrofe ud for den vestlige kyst af Spanien samt 'århundredets oversvømmelse' i Centraleuropa og Sortehavsregionen i sommeren 2002: Katastrofer som disse vil fortsat forekomme i hele Europa — nogle som følge af teknologi, nogle som følge af naturkræfter og nogle som følge af en kombination af disse. En holistisk tilgang til risikostyring, baseret på erfaringer fra tidligere ulykker og naturkatastrofer samt erkendelse af behovet for en bedre katastrofeplanlægning, kan sandsynligvis hjælpe med at reducere antallet af teknologiskbetingede ulykker og disses konsekvenser samt effekterne af visse naturkatastrofer.

Teknologiske ulykker vil fortsat forekomme i Europa — selv med de fremskridt, der er sket inden for sikkerhedsstyring af potentielle ulykker. Hændelser, hvor der er mange dødsfald, er imidlertid aftaget i løbet af de sidste ti år, med undtagelse af mineulykker i Ukraine. Selv om teknologiske ulykker kun kræver en brøkdelen af de ofre, der kræves ved naturkatastrofer (omkring 5 % af det samlede antal dødsfald i Europa mellem 1985 og 1996), anses risikoen for de to ofte for at være lige store på grund af manglende viden om den generelle situation, og på grund af frygt for men samtidig en form for accept af teknologiske farer. Den uforudsigelige og ukontrollerbarhed og potentielt omfattende miljøpåvirkning, der er forbundet med krig og terror, udviser ligheder med teknologiske og naturkatastrofer i relation til skader og dødsfald.

Den klart største umiddelbare årsag til store teknologisk betingede ulykker er mekaniske fejl. Menneskelige fejl er også en vigtig årsag. Begge skyldes sandsynligvis en eller anden form for styringsfejl.

Antallet af nukleare installationer i Europa er steget siden 1970, og mange europæiske lande har nu atomreaktorer, der er ved at være slidt op. En anden faktor er den stigende fysiske nedbrydning af gamle anlæg i Østeuropa. I de senere år er sikkerheden i de sovjetisk designede reaktorer imidlertid blevet forbedret. Dette skyldes primært udviklingen af en sikkerhedskultur, ansporet af det øgede samarbejde mellem Øst og Vest, samt omfattende investeringer i forbedring af reaktorerne.

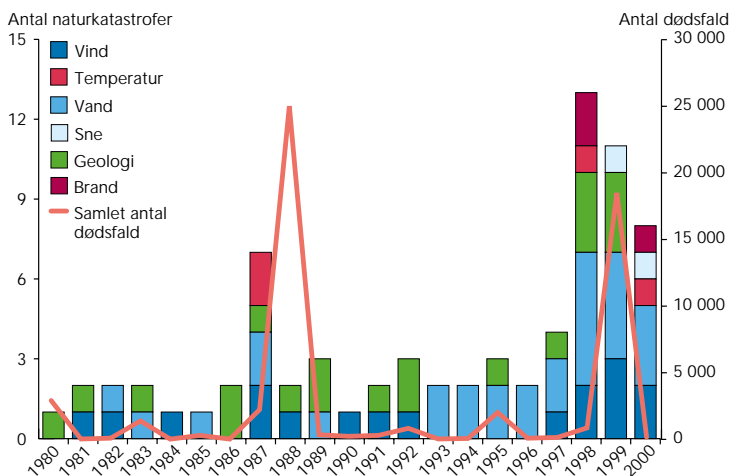
Naturkatastrofer vil fortsat have en langt større indvirkning end teknologiske ulykker. Udgifterne til naturkatastrofer kan løbe op i milliarder af euro sammenlignet med de millioner, der er forbundet med selv de mest alvorlige teknologiske ulykker. Både sandsynligheden for naturkatastrofer og konsekvenserne, når de indtræder, øges muligvis som følge af teknologiske fremskridt og menneskelige aktiviteter, såsom land- og skovbrug samt klimaændringer.

Med hensyn til teknologiske farer og de aktiviteter, der kan forværre effekten af naturkatastrofer, har designudvikling og driftserfaringer reduceret risikoniveauerne igennem årene. Holistiske tilgange bliver stadig mere udbredte, idet der i stigende grad fokuseres på at reducere den risiko for langsigtet miljøpåvirkning og akut ødelæggelse af sundhed og ejendom, der er forbundet med ulykker. Der eksisterer imidlertid stadig en lille risiko, der altid skal håndteres korrekt.

Tal og fakta:

- Inden 2010 skal alle tankskibe og supertankere, der transporterer råolie i EU-farvand, have dobbelt skrog. Af de udslip, der er større end 700 ton, skyldes omkring 77 % fejl i skroget, kollisioner og grundstødninger.
- Undersøgelser i Ukraine, Rusland og Hviderusland, baseret på nationale optegnelser, viser, at mere end 1 million mennesker sandsynligvis blev påvirket af stråling fra Tjernobyl-katastrofen. Disse undersøgelser bekræftede en stigende forekomst af skjoldbruskkirtelkræft blandt udsatte børn — næsten 700 tilfælde af kræft i skjoldbruskkirtlen er blevet tilskrevet bestråling blandt børn og voksne.

Tilfælde af naturkatastrofer og deraf følgende dødsfald i Europa 1980–2000

Biodiversitet

Ud over ansvaret for at reducere sit 'miljømæssige fodaftryk' på resten af verden har Europa et globalt ansvar for at bevare sine forskellige økosystemer og landskaber og beskytte de dyrearter, der trækker henover kontinentet, samt de truede dyrearter, der findes der. Dette omfatter også ansvaret for at kontrollere den globale indfangning og handel med vilde truede dyrearter.

Europa har et omfattende ansvar for at bevare globalt truede pattedyr, fugle og plantearter i henhold til FN's konvention om biodiversitet, Bern- og Ramsarkonventionerne samt en række havkonventioner. To globalt vigtige biodiversitetsrige områder ligger i Europa Kaukasus og Middelhavsområdet. Andre store områder som Arktis er også delvis beliggende inden for Europa. Udviklingen i arterne er set for Europa blandet. Visse arter, der tidligere var meget truede, er ved at genvinde deres udbredelse, mens andre fortsætter med at aftage med alarmerende hast, generelt som følge af, at deres levesteder forsvinder eller forringes.

Europa huser mange forskellige husdyrarter, de udgør næsten halvdelen af verdens racer. Næsten halvdelen af disse racer

risikerer imidlertid at uddø. Europa er også den region, hvor de fleste husdyrarter (26 % af pattedyrene og 24 % af fuglearterne) beskyttes aktivt.

Som foreskrevet i Ramsar-konventionen har mange lande med held implementeret politikker eller nationale handlingsplaner med henblik på at stoppe faldet i antallet af vådområder. Alligevel skønnes den hastighed, hvormed vådområderne forsvinder, at være højere i dag end i midten af 1980'erne som følge af ændrede økonomiske forhold i Østeuropa.

De europæiske tendenser inden for landbrugsstruktur, landbrugsstyring og arter knyttet til agerlandet har resulteret i, at artsrige levesteder i landbrugsområderne er aftaget markant i løbet af de sidste årtier.

Der findes næsten 600 forskellige slags områdebeskyttelse og mere end 65 000 udpegede lokaliteter i Europa. Der har været en stigning i de nationale udpegelser siden 1970'erne, hvor de fleste lande begyndte at implementere nationale bestemmelser om naturbeskyttelse, og hvor Bern-konventionen trådte i kraft (1979). Udpegelsen af nye lokaliteter vil sandsynligvis aftage af flere grunde, i hvert fald i Vesteuropa hvor belastningen fra den stigende arealudnyttelse til transport, urbanisering og intensiv landbrugsdrift reducerer de resterende delvis naturlige afsidesliggende områder. I Central- og Østeuropa og ØEKCA er jordprivatisering og restitution (tilbagegivelse af nationaliseret jord til tidligere ejere) problemer, der vækker bekymring. På den anden side set bliver hensyn til biodiversiteten mere integreret i sektorpolitikker, for eksempel med kombinerede landbrugs- og miljøforanstaltninger eller bæredygtige skovbrugspolitikker. Et vigtigt område, der vækker stor bekymring på længere sigt, vedrører den effekt, som klimaændringer har på fordelingen af de store europæiske økosystemer og styringen af disse i beskyttede områder (for eksempel Natura 2000-lokaliteter).

Tal og fakta:

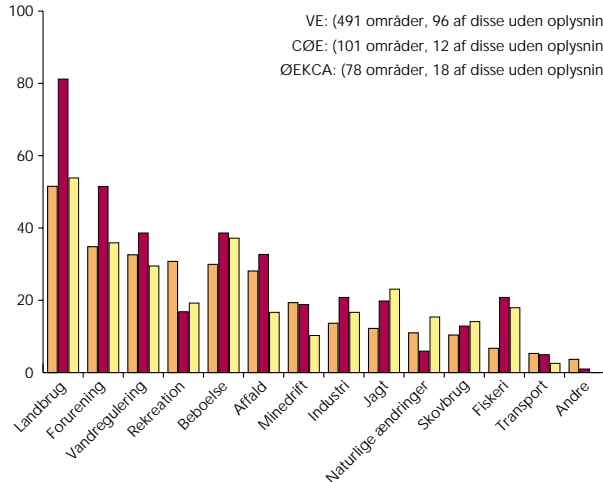
- Af de 3 948 globalt truede arter af hvirveldyr findes 335 i Europa og Centralasien. Af disse er 37 % pattedyr, 15 % fugle, 4 % padder, 10 % krybdyr og 34 % ferskvandsfisk.
- Selv om der sker mærkbare fremskridt, truer udnyttelsen af dyrelivet med henblik på handel de oprindelige arter, især i landene i Rusland

og Centralasien. Dette skyldes delvis efterspørgslen fra borgere i Vesteuropa.

- Samlet set repræsenterer de beskyttede lokaliteter, der er udpeget i henhold til nationale bestemmelser, 9 % i landene i Central- og Østeuropa, mens tallet i landene i Vesteuropa er 15 %.

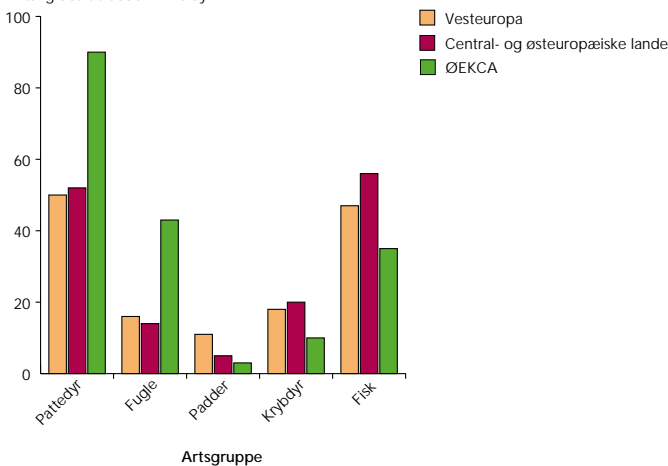
Trusler inden for Ramsar-områder i henhold til landenes rapporter

Procentdel af områder, hvor der er rapporteret om trusler

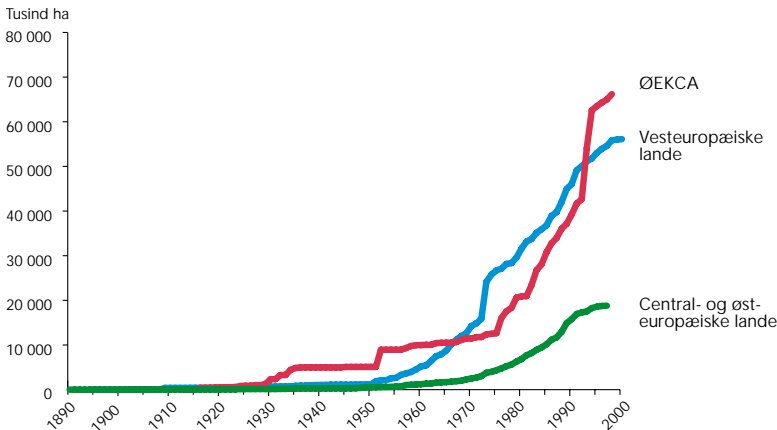

Europas ansvar for bevarelse af globalt truede hvirveldyr i regionerne

Antal globalt truede hvirveldyr

Samlet overfladeareal, der over tid er udpeget i henhold til nationale bestemmelser på paneuropæisk plan

Den menneskelige sundhed

Menneskers forventede levetid er faldet drastisk i visse lande i ØEKA inden for de sidste 10 år; så den i dag gennemsnitligt ligger på under 50 år i mange af de mere forurenede og forarmede områder. I Europa er der påvist dioxiner og PCB'er i levnedsmidler og dyrefoder (i Belgien 1999, 2000), phthalater, der overskrider de tilladte koncentrationer i børnelegetøj (i Danmark 2001, 2002) samt flammehæmmende stoffer i modermælk (i Sverige 2000). Disse tilfælde illustrerer den potentielt eksponering og de mulige risici. Årsagerne til sygdomme er ikke lige så indlysende som årsagerne til infektioner; men eftersom de er tiltaget meget for nylig, spiller ændringer i miljøet og andre faktorer forbundet med moderne livsførelse sandsynligvis en stor rolle i forbindelse med den risiko, som den menneskelige sundhed udsættes for.

Sammenhængen mellem miljøet og den menneskelige sundhed vækker i stigende grad bekymring. På verdensplan, og muligvis også i Europa, kan 1/4 til 1/3 af sygdomspåvirkningen henføres til miljøfaktorer. Sårbarheden varierer imidlertid markant imellem forskellige grupper og områder.

Man har en rimelig forståelse af årsags-virkningssammenhængen mellem vand- og de fleste luftforurenende stoffer og den

menneskelige sundhed, hvorimod man ofte ikke forstår den indvirkning, som klimaændringer og farlige kemikalier i miljøet har på sundheden. Forståelse af årsagen til den største luftbårne forureningstrussel mod sundheden, nemlig de partikulære stoffer er mangelfuld. Der findes få relevante indikatorer, men man har indledt arbejde med henblik på at udvikle og afprøve et paneuropæisk system med indikatorer, der dækker de vigtigste miljørelaterede sundhedsproblemer.

Selv om vand- og luftforureningen generelt er lav i Europa sammenlignet med visse regioner i verden, og selv om der er sket markante forbedringer igennem de seneste årtier, eksisterer der stadig en række sundhedsproblemer, især i visse lande i Østeuropa og ØEKCA. Transporten er fortsat en vigtig årsag til sundhedseffekter på grund af transportforurening og støj samt dødeligheden, skader og sygdom på grund af ulykker.

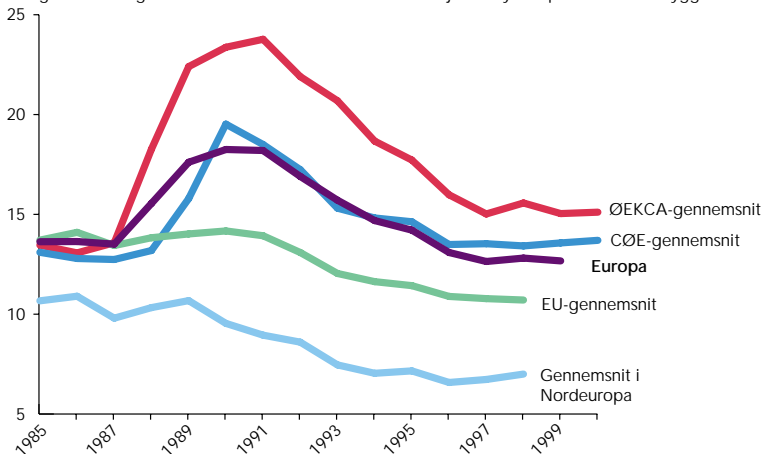
Selv om der er begrænsede beviser for sundhedseffekter, vækker farlige kemikalier i miljøet og bortskaffelse af affald fortsat bekymring.

Tal og fakta:

- Et skøn over dødeligheden som følge af langtidseksposering i 124 europæiske byer (dækkende i alt 80 millioner indbyggere) viste, at omkring 60 000 dødsfald om året sandsynligvis kan henføres til langtidseksposering for partikulær luftforurening, der ligger ud over niveauer svarende til $PM_{10} = 5 \mu\text{g}/\text{m}^3$.
- Hver gang den stratosfæriske ozon falder med 1 %, stiger forekomsten af non-melanom hudkræft gennemsnitligt med mellem 1 % og 6 % om året, mens stigningen for spinocellulær hudkræft og basalcellehudkræft ligger mellem 1,5 % og 2,5 %.

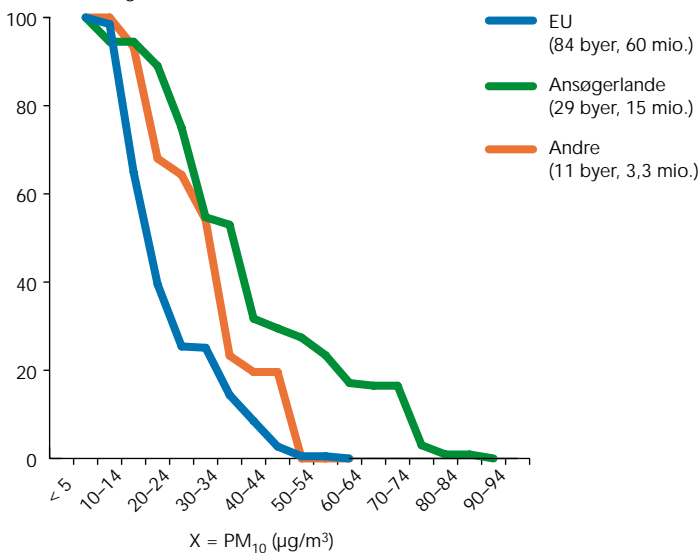
Dødsfald ved vejtrafikulykker

Det gennemsnitlige standardiserede antal dødsfald ved vejtrafikulykker pr. 100 000 indbyggere

Befolkningens eksponering for anslåede PM₁₀-værdier i 124 europæiske byer

% af befolkning under x

Fremskridt i miljøstyring — forbedret integration

I henhold til Miljøprogrammet for Europa anbefales det, at deltagerlandene sikrer, at miljöhensyn integreres i alle beslutningsprocesser. Dette kræver handling på tværs af sektorer og på forskellige niveauer i regering og samfund, herunder:

- strategier og politiske planer på (sub)-regionalt og nationalt niveau og derover,
- egnede planer og handlinger for sektorer,
- bestemte metoder til at sikre integration i relation til styringen af bestemte sektorer,
- fleksibel anvendelse af en lang række politiske instrumenter der fremmer integration samt
- initiativer og samarbejde mellem potentielle samarbejdspartnere i både den offentlige og den private sektor.

I forbindelse med udvidelsen af EU og det globale topmøde om bæredygtig udvikling er der mulighed for at udvikle en mere effektiv sektor-/miljøintegration og at inkorporere principperne om bæredygtig udvikling i udviklingen af miljøpolitikker. For at sikre, at koncentrationen af forurenende stoffer ikke overskrider de bæredygtige referenceværdier for den menneskelige sundhed, og for at bevare økosystemernes integritet bør man for eksempel basere prioriteringer på nuværende og kommende generationers behov, ligesom man bør anvende forebyggende tiltag frem for end-of-pipe forureningsbekæmpende foranstaltninger.

Integrationsinitiativer på EU-niveau har indtil videre kun haft en begrænset indvirkning på de mere fundamentale problemer, der må behandles. Hastigheden for integrationsprocessen i EU har ikke været høj og har indtil videre ikke haft stor indvirkning på den politiske planlægning for sektorerne. I medlemslandene er kun få strategier indtil nu kommet videre fra formuleringsstadiet, og kun få har indtil videre haft en tydelig positiv effekt. Integrationen i Central- og Østeuropa befinder sig på et endnu tidligere stadium, selv om der viser sig enkelte positive eksempler. Landene i ØEKCA er bevidste om de krav, der stilles til integration, men har generelt ikke den administrative

kapacitet eller de andre ressourcer, der er nødvendige for at gennemføre initiativer til udarbejdelse af strategier og planer, for slet ikke at nævne deres implementeringen. Der er imidlertid ikke nogen ensartethed i regionerne i relation til arbejdet med at implementere integrationsstrategier.

Økonomiske instrumenter, såsom skatter (inden for rammerne af en bred reform for grønne skatter og afgifter), afgifter og systemer til handel men emissioner er vigtige elementer i integrationspolitikken 'værktøjskasse' og kan være mere fleksibel end traditionelle reguleringsinstrumenter. En reduktion af subsidier der resulterer i miljøskader anses nu generelt for at være nødvendig, men faktisk er de almindeligt udbredt, især i landbruget og energi- og transportsektoren. Der er sket få fremskridt i internaliseringen af eksterne omkostninger og grønne skatte- og afgiftsreformer — dvs. omlægning af skattebyrden fra 'gode' forhold (f.eks. beskæftigelse) til 'dårlige' forhold (f.eks. miljøskader). I landene i Østeuropa, hvoraf nogle har tradition for at benytte markedsmekanismerne, har man gjort fremskridt på visse områder.

Regeringer og andre myndigheder i den offentlige sektor kan ikke sikre integration på egen hånd — det er nødvendigt, at også industrielle eller kommercielle sektorer deltager. Mængden af 'grønne' virksomhedsinitiativer, såsom frivillige aftaler mellem myndigheder og industri og miljøarbejde i industrierne er stigende. Anvendelsen af miljømærkning er også stigende. Private initiativer fra forskellige virksomheder, herunder certificerede miljøstyringsplaner, miljøregnskaber og deltagelse i internationale organisationer rettet mod en bæredygtig udvikling, bliver stadig mere udbredte, men forbedrer ikke nødvendigvis indsatsen og resultatet på miljøområdet. Virksomhederne i EU er førende inden for private miljøinitiativer, herunder især i det nordvestlige Europa. Virksomhederne i ansøgerlandene er ved at komme med, mens virksomhederne i andre lande i Central- og Østeuropa og ØEKCA næsten ikke er synlige. Multinationale selskaber er stærkt repræsenterede i relation til 'grønne' initiativer og er godt organiserede i handels sammenslutninger, mens små og mellemstore virksomheder næsten ikke deltager.

Grønne skatter og afgifter i Vesteuropa, Central- og Østeuropa og ØEKCA

Land	Naturressourcer					Affald		Emissioner		Udvalgte produkter					Øvrige	
	a	b	c	d	e	f	g	h	i	j	k	l	m	n	o	p
Albanien	✓															
Armenien	✓	✓		✓	✓			✓	✓			✓				
Østrig				✓	✓				✓		✓	✓				
Hviderusland								✓								
Belgien	○	○							○		✓	✓	✓			
Bosnien & H.	✓															
Bulgarien	✓		✓	✓				+	+							
Kroatien	✓	✓		✓				+	+							
Tjekkiet	✓	✓					✓	✓	✓						☞	✓
Danmark	✓		✓		✓	✓		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		
Estland	✓	✓	✓		✓			✓	✓		✓	✓				
Finland	✓		✓		✓			✓	✓				✓			
Frankrig		✓						✓	✓				✓			
Tyskland		○					✓	✓	✓							
Grækenland		✓	✓					✓	✓							
Ungarn	✓	✓	✓	✓			✓	+	✓		✓	✓			☞	
Island			✓				✓			✓		✓		✓		
Irland			✓					✓	✓					✓	✓	
Italien					✓			✓	✓					✓	✓	
Kasakhstan	✓	✓	✓	✓	✓			✓	✓							
Kirgisistan	✓	✓	✓	✓	✓			✓	✓							
Letland	✓	✓	✓	✓	✓			✓	✓	✓	✓	✓				
Litauen	✓	✓	✓	✓	✓			✓	✓							
Moldova	✓	✓	✓					✓	✓							
Holland		✓	✓		✓			✓	✓						☞	
Norge					✓	✓		✓	✓	✓	✓				☞	
Polen	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓				☞	✓
Portugal			✓													
Rumænien		✓						+	✓							
Rusland	✓	✓						✓	✓							
Slovakiet	✓	✓		✓	✓			✓	✓	✓	✓			✓		✓
Slovenien			✓					✓	✓							
Spanien								○	✓							
Sverige	✓		✓		✓			✓	○			✓	✓			
Schweiz								✓	✓						☞	
Tyrkiet								☞	○						☞	
Storbritannien og Nordirland	✓				✓			✓	✓							
Ukraine	✓				✓			✓	✓							
Uzbekistan		✓	✓	✓	✓			✓	✓							

NB! Afgifter, der udelukkende dækker produktionsomkostninger eller offentlige tjenester (f.eks. gebyrer for affaldshåndtering, spildevandsrensning) er ikke medtaget.

Symboler: + Gebyrer for ikke-overholdelse (gebyrer/bøder, der kun vedrører emissioner over grænserne)
○ På regionalt (sub-nationalt) niveau
☞ Kun fly

a	Minedrift, mineraler, grus, sand etc.	i	Til vand
b	Grundvand, overfladevand	j	Kemiske stoffer
c	Jagt, fiskeri	k	Emballage
d	Skovdrift, træfældning	l	Batterier
e	Affaldsdeponering	m	Pesticider
f	Forbrænding	n	Plastposer
g	Farligt affald	o	Støj
h	Til luft	p	Ændring af arealudnyttelse

Bro over kløften — på vej mod et integreret overvågningsystem, der kan understøtte paneuropæiske miljøvurderinger

Fremtidige rapporter til hjælp for den paneuropæiske proces ville blive bedre, hvis relevante data og indikatorer bliver lettere tilgængelige på tværs af hele det geografiske område, da analyser i denne rapport blev forhindret af den aktuelle (fortsatte) mangel på sammenlignelige data. Dette gælder både de miljømæssige og socioøkonomiske data. Der er behov for yderligere investeringer for at fremme mere ensartet præsentationen af miljødata og informationer i hele Europa gennem udvikling og inkorporering af nødvendige fælles rammer for miljøinformation, implementering af operationelle metoder til vurderinger og mere effektivt institutionelt samarbejde. I denne forbindelse kunne det være hensigtsmæssigt at bygge videre på det kommende forslag om et EU-rammedirektiv om rapportering, der skal tage hånd om de europæiske behov. Desuden er der behov for støtte til investering i grundlæggende miljøovervågning og infrastrukturer til datastyring, herunder især i landene i ØEKCA, så de nødvendige data indsamles og behandles. På internationalt plan spiller samarbejde mellem landene og internationale organisationer en vigtig rolle. I denne rapport har UNECE's ad hoc-gruppe vedrørende miljøovervågning for eksempel sikret denne støtte. I fremtiden vil det muligvis være hensigtsmæssigt at formalisere denne gruppes rolle og at udvide dens beføjelser og rækkevidde, så der tages hensyn til behovet for mere omfattende informationer og bredere deltagelse af internationale organisationer ud over Det Europæiske Miljøagentur.

Europas miljø: tredje samlede vurdering

Dette resumé er baseret på den samlede rapport på 341 sider, som er det mest omfattende materiale, der på nuværende tidspunkt findes om miljøet på det europæiske kontinent.

Ligesom dette resumé er den samlede rapport affattet på en lettilgængelig facon med en bred vifte af brugere for øje.

Europas miljø: tredje samlede vurdering er et fremragende reference-dokument for biblioteker, akademiske institutioner, miljøorganer og alle dem, som er engageret i europæiske miljøspørgsmål på enten fagligt eller personligt plan.

Rapporten kan købes i papirudgave gennem enhver boghandel eller på Publikationskontorets salgssteder. En fuldstændig liste over salgsstederne findes på: http://publications.eu.int/general/en/salesagents_en.htm

Bestillingsseddel

Send mig venligst _____ eksemplarer af: *Europe's environment: the third assessment*, ISBN 92-9167-574-1, Katalognummer: TH-51-01-681-EN-C, pris i Luxembourg 30 euro.

Udfyldes med BLOKBOGSTAVER og sendes til din boghandler eller en af Publikationskontorets salgssteder: (http://publications.eu.int/general/en/salesagents_en.htm).

Navn:

Dato:

Adresse:

Telefon:.....

Underskrift:.....

Papirudgaver af det gratis resumé kan rekvireres hos EEA's Informationscenter, Kongens Nytorv 6, DK-1050 København K, e-mail (foretrækkes): information.centre@eea.eu.int, fax: +45 3336 7199, telefon: +45 3336 7100.

Rapporten og resuméet er også tilgængelige som pdf-filer i lavopløsning på EEA's websted www.eea.eu.int

Det Europæiske Miljøagentur

**Europas miljø: tredje samlede vurdering
Resumé**

Luxembourg: Kontoret for De Europæiske Fællesskabers Officielle
Publikationer

2003 — 61 s. — 14,8 x 21 cm

ISBN 92-9167-550-4